ŠIAURĖS ATĖNAI

2010 m. spalio 15 d. Nr. 39 (1009) ISSN 1392–7760 Kaina 1,90 Lt

Ar įmanomi smegenų tinklai? — p. 2

Poetės pasivaikščiojimas po dailės galerijas — p. 6

Tarptautinis vertėjų kongresas Maskvoje — p. 10

Čia priėjo Gorbulskis — p. 12

Sklepas

Apie laimingą literatūrą

LAURYNAS KATKUS

menas – geriausiu atveju – tik lėtesnis nykimo būdas

John Updike

A

Čia patenkama tarsi į lėktuvo kabiną – per siaurą tambūrą, pasilenkus po vandentiekio vamzdžiais. Tačiau patsai *sklepas* gana erdvus: jame sutelpa ne tik daiktai, kurie paprastai gyvena rūsiuose – vežimėliai, padangos, remonto medžiagų liekanos, maišai su užrašais „seni žemėlapiai“, „berniukui nuo 128“, „iš Laimos“ ir pan., – bet ir rašomasis stalas su kėde. Po stalu šyla svarbiausias patalpos prietaisas – elektrinis radiatorius. Kai lauke sniegas ir toks minusas kaip šį sausį, o grindys iš betono, negelbsti nei šilti batai, nei vilnonės kojinės – pėdos greitai sustyra. Bet sukišus jas į radiatorių iškęsti galima. Aplink stalą susikuria šiltesnis mikroklimatas, ir užšalęs tušinukas vėl atkunta. Ne Sibiras, ne, nors paltą nusivilkti verčiau nebandyti. Kada šitas stalas stovėjo „normaliame“ kambaryje, neprisimenu; ankstesniame bute jis bazavosi juodojoje laiptinėje prie virtuvės, kur irgi ateidavau paryčiais, vaikams dar nepabudus.

Išskyrus šalia birzgiančią kinišką lempelę, rūsyje tamsu. Užgesinau šviestuvus ir prie lauko įėjimo, ir koridoriuje; tada, pasišviesdamas mobiliuku, nuvairavau iki savo durų. Apskritai čia turiu laikytis konspiracijos: kaimynai praėjusį mėnesį stebėjosi, kodėl rūsiui apšviesti sunaudojama šitiek daug kilovatų. Iki šiol nedemaskuotam man pavyko išlikti todėl, kad a) ateinu pats pirmas, b) mano patalpa rūsio gale, už kampo.

Jau po septynių. Namas bunda. Netrukus laiptai sudundės nuo traukiančių į darbą kojų. Žiūriu į Adomo ir Jahvės pirštus, siekiančius vienas kito, bet taip ir nesusiliečiančius. Viršum rankų juoduoja aštrus įtrūkio žaibas. Ne pirmos jaunystės žymiosios freskos reprodukcija pridengiau šūkį „Rap is cool. Yo!“, kurį paliko buvęs šeimininkas. Neturiu nieko prieš repą. Tiesiog raidės buvo per ryškios.

Visi apšilimo pratimai jau atlikti: kortų žaidimas su Hoffmannu ir Byronu sužaistas, užrašai peržiūrėti (internetas čia nesiekia, ačiū D.). Dabar reikėtų imtis to, dėl ko čia atsibeldžiau. Pradėti rašyti. Kaip? Ką tokį? Taip. Rašyti.

B

Prieš mane boluoja kompiuterio ekranas. Kompiuteryje gyvena mano tekstai. Visi, išskyrus kelis ankstyviausius. Kai kurie spausdinti laikraščiuose ir interneto portaluose, sudėti į knygas, kai kurie ne. Tiesą sakant, nėra jokio skirtumo. Vis tiek pirminė ir svarbiausia jų egzistavimo vieta yra čia, *standžiajame diske*, belangiame keliolikos kv. m sandėliuke po žeme.

Klaustrofobiška vietelė. Kita vertus, didelės erdvės mane visad nuteikdavo nejaukiai. Vaikystėje mėgstamiausia vieta buvo po tėvų lova, kuri tada rodėsi didžiulė ir masyvi, nelyginant tvirtovės siena; niekas kitas po ja neįstengdavo palįsti, o aš galėdavau tenai atsitempti kasetinį magnetofoną ir klausytis tėvo įskaitytos pasakos „Išminčius kišenėje“.

Panašiai yra ir čia, rūsyje; viskas aprėpiama, norint paliečiama. Lentynose – seni pažįstami, ilgai tau tarnavę ir dar tarnausiantys daiktai.

Ir dar esu aš. Vienas pats. Tiksliau, dviese: pats su savimi.

Neištaikiau progos rimčiau pasidomėti meditacija. Į galvą ateina keli vaizdiniai – kaukolė, šventųjų, atgailaujančių paleistuvių ir filosofų atributas. (Ir ne tik tų, kurie pavaizduoti didelio formato paveiksluose. Rimčiausias pažįstamas filosofas ją irgi laikė savo darbo kambaryje.) Kitas vaizdas – ratu besisukantys sufijai, gražiai plevėsuojantys jų sijonai ar sutanos. Bet aš ne filosofas; ir niekad neturėsiu baltų dervišų drabužių. Todėl man priimtiniausia meditacijos forma yra paprasta – tai stačiakampis. Kompiuterio monitorius.

Būti su savim. Pergalvoti, kas nutiko vakar ar prieš dešimtmetį. Prisiminti liepos popietę sode, eilėraščių tomelį rankoj... Šiaip sau, be jokios naudos ir tikslo. Arba pirmą akimirką, išėjus į nepažįstamo didelio miesto gatvę: žmones, iškabas, parko medžius, susiliejusius į trumparegišką fovizmą. Pasistengus atrasti laiką; vietą; galbūt bendrakeleivius. Pasiduoti asociacijų srautui, pasikliaujant jų nuovoka, slaptais sąryšiais ir valentingumu – kas tai gali sau leisti? kas sau leidžia?

Gala, Freudas ir Dalí. Nuotrauka iš „Salvadoro Dalí mirties“ (rež. Delaney Bishop, 2005) filmavimo aikštelės

Galiausiai nieko nebelieka, nei prisiminimų, nei asociacijų. Tik balzganas ekranas, lengvas, lūkuriuojantis snaudulys. Savo alsavimo klausaisi kaip kažko svetimo. Ir tada gali šis tas nutikti. Tuščiame sąmonės fone kažkas krusteli, ir iš niekur atsiranda frazė.

Klebendamas juodus klavišus, užrašai ją; antrą, galbūt trečią. Vadinasi, dar nesi visiškai tuščias; tavo gyvenimas dar nevisiškai išgyventas! Vadinasi, dar gali pajudėti į priekį – nors tik keliolika centimetrų, per sakinio ilgį.

C

Ar nejaukus jausmas, kuris apima, kai išlendi ant žemės paviršiaus ir prisimerki nuo šviesos pertekliaus, susijęs su anais pogrindiniais malonumais? Ar gėda, atsirandanti paklausus, kuo užsiimi, yra atpildas už tai? „Esu poetas“, po paraliais; kas tai per profesija?

Sako, būta laikų, kai rašytojai kūrė erdviuose salonuose prie ąžuolinių stalų, o visuomenė sulaikiusi kvapą laukė, kada krebždanti plunksna leis jiems prisiliesti prie amžinybės. Gal taip ir buvo, bet pražuvo. Dabar literatūros, o ypač poezijos domenas panašus į šitą užkaborį po Antakalnio namu. Žmonių butai, jų gyvenimai yra viršuj. O į rūsį nusileidžiama tik prireikus ko nors neįprasto: varžto, kastuvo ar žieminių batų.

Taip nutiko dėl ne vienos priežasties. Pradėkim nuo truizmo, kad XX amžiuje atsiradusi ir ištobulėjusi įrašymo ir transliavimo technika į neregėtas aukštumas iškėlė pramogos ir atsipalaidavimo sferą. Cirko, balagano ir turgaus paskalos pavidalu ji egzistavo nuo amžių amžinųjų, tačiau dabar pirmą kartą tapo įmanoma ją užfiksuoti ir įamžinti. Penkiolika ar kiek ten minučių šlovės tapo prieinama kiekvienam. Be ypatingų pastangų ir be rašto tarpininkavimo.

Šalia to suiro ir poeto – dievų išrinktojo, žmonijos vedlio į ateitį ar prieš Imperatorių sukylančio maištininko – įvaizdis, kuris buvo stiprus ir avangardo laikais, o Rytų Europoje dominavo per visą totalitarizmo epochą (net ir toks blaivaus proto įsikūnijimas kaip Czesławas Miłoszas neabejojo, jog reikalui pribrendus „maištą įžiebs poetas“). Svarstyklės nusviro į kitą pusę, ir dabar poetas atsidūrė vienoje gretoje su senų automobilių kolekcininku ar miesto ceremonimeistru. Garbinga kaimynystė, kas be ko. Vis dėlto nelabai guodžianti.

Be to, Vakarų Europoje šitas procesas vyko palengva, mažiausiai kelis dešimtmečius; o Rytuose tai atsitiko vos ne pernakt. Devinto dešimtmečio pabaigoje pas mus, kaip ir visoje Rytų Europoje, rašytojai buvo Nepriklausomybės judėjimo lyderiai, mitinguose jų žodžius gaudė šimtatūkstantinės minios, jų knygos pasirodydavo neįtikėtinais tiražais – o devyniasdešimt antraisiais situacija jau panėšėjo į dabartinę. Ar žmonės, išvydę, jog naujoji laukinio kapitalizmo tikrovė mažai panaši į tą pieno ir medaus kraštą, kurį rašytojai (ar gal vis dėlto ne jie?) piešė savo kalbose, nusprendė, kad jie yra neatsakingi tauškaliai? Ar lietuviams apskritai būdingas nepasitikėjimas suformuotu žodžiu, atseit pernelyg tvarkingu, racionaliu – juk ne vienam, net ir išsilavinusiam, žmogui vaizdas ar gestas atrodo tikresnis už eilėraščio eilutę ir prozos sakinį (todėl Lietuvoje klesti visoks teatras)?

O ir tasai *laifstailas*, užvaldęs Vidurio ir Rytų Europą, argi jis buvo palankus literatūrai? Geisk ir vartok – toks buvo jo šūkis, tokia antropologija. Ištisos visuomenės sakytum sugrįžo į infantilią būseną (ar, tikriau, atskleidė diktatūros dangstytą, nors iš esmės jos išugdytą infantilumą), kur trokštama visko iš karto, kur čiumpamas ryškiausių spalvų žaislas ir mėgaujamasi juo tol, kol dėmesį patraukia kitas, dar ryškesnis. Turbūt dar niekad mūsų regiono istorijoje Prekė nebuvo taip beatodairiškai šlovinama. Nesinori būti blogu pranašu, bet kartais atrodo, kad netrukus grėsmės zonoje gali atsidurti ne tik literatūra ir skaitymas, bet ir tokie tarsi savaime suprantami dalykai kaip gebėjimas susikaupti, suprasti. Jų atrofija jau regima, susidūrus su kai kuriais turbokapitalizmo išaugintais jaunais organizmais.

Nukelta į p. 3

PIOTR STASIAK

Perkrautas protas

Kiekviena NICHOLO CARRO knyga sulaukia daug žiniasklaidos ir skaitytojų dėmesio, ir ne tik uždarame šiuolaikinių technologijų gerbėjų pasaulėlyje. Galbūt todėl, kad jis geba rašyti apie šias technologijas taip suprantamai ir aistringai, jog jo mokslo populiarinimo publikacijos perskaitomos kaip dokumentinis tyrimas arba technotrileris. Naujausia jo knyga irgi ne išimtis. „Seklumos: ką internetas daro su mūsų smegenimis“ („The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains“) – tai keleto metų tyrimų rezultatas, daugelio neurobiologijos ir neuropsichologijos srities mokslo darbų apibendrinimas. N. Carras bando atsakyti į klausimą, kaip dėl intensyvaus interneto naudojimo pasikeičia mūsų smegenų veikimo būdas.

Jis nesutinka su evoliucijos teorijos šalininkais, kurie teigia, kad net jei tinklas sukelia realius fizinius pokyčius mūsų galvose, vis tiek jie pasireikš tik po daugelio kartų. „Viskas vyksta dabar, iš tikrųjų – jau įvyko“, – rašo jis. N. Carras teigia, kad netrukus įvyks esminė revoliucija mūsų rūšies intelektinėje istorijoje. Kad naudodami tinklą patenkame į realybę, kuri perkrauna mūsų protą informacijos pertekliumi ir išblaško mūsų dėmesį. Informacijos perteklius skatina žmones skaityti paviršutiniškai, žaibiškai apdoroti informaciją ir, svarbiausia, atsisakyti gilios refleksijos. Kaip šis procesas paveiks mūsų kaip rūšies ateitį, paklauskime paties autoriaus.

– Ar labai pavojingas tas procesas, kurį aprašote knygoje „Seklumos“? Ar pritariate anglų literatūros žinovo profesoriaus Marko Bauerlaino nuomonei, kad jis griauna mūsų ateities pamatus? Antai sociologė Maggie Jackson pranašauja tamsiųjų amžių pradžią...

– Aš stengiuosi nekelti panikos. Galų gale – kaip rašau savo knygoje – savo rūšies intelektinės raidos procese nuolatos susiduriame su pasikartojančiu pokyčių motyvu. Kiekviena nauja informacinė technologija (spaudos, radijo, televizijos) palieka antspaudą mūsų smegenyse. Kita vertus, interneto atveju, norėdami prisitaikyti prie greito srauto nedidelių skirtingos informacijos porcijų, kurias jis mums pateikia, turime aukoti sutelktą mąstymą ir galimybę kontempliuoti bei reflektuoti. Jeigu vertiname žmogaus proto gilumą ir subtilumą, ši tendencija turėtų kelti nerimą.

– Kaip glaudžiai vadinamoji Vakarų civilizacija yra susijusi su tokiomis vertybėmis kaip skaitymas įsigilinant ir giliai reflektuojant? Gal tiesiog išgyvensime be šių gebėjimų?

– Manau, kad ranka rašytų knygų atsiradimas prieš du tūkstančius metų turėjo didelį poveikį Vakarų civilizacijos plėtrai. Jos ne tik pateikė informacijos išteklių, idėjų ar pasakojimų, bet ir išmokė mus įsigilinti į tą informaciją, idėjas ir pasakojimus. Žmonės iš prigimties yra padarai, kuriems sunkiai pavyksta ilgam sutelkti dėmesį. Knyga leido mums įveikti šį biologinį trūkumą ir išmokti mąstyti kur kas disciplinuočiau.

Spausdinimo mašinos išradimas maždaug 1450 m. padėjo paskleisti tokį būdą mąstyti platesnėse žmonių grupėse, vėliau jos suvaidino esminį vaidmenį užgimstant Švietimui. Taigi, jeigu prarasime gebėjimą giliai apmąstyti tekstą, tai tikrai labai neigiamai paveiks mūsų kultūrą.

– Bet galbūt tas faktas, kad mūsų smegenys gana lengvai praranda gebėjimą sutelkti dėmesį ir skaityti įsigilinant, akivaizdžiai įrodo, kad mums – kaip rūšiai – jos nebereikalingos toliau plėtojant mūsų civilizaciją?

– Tikriausiai tiesa, jog mums nereikia nei gilios koncentracijos, nei gilios kontempliacijos, kad dirbtume efektyviai ir produktyviai. Galimas daiktas, įvyks tokių socialinių įgūdžių kaip teksto supratimas devalvacija. Vis dėlto bijau, kad, jiems sumenkus, mūsų intelektualinis gyvenimas taps mažiau įdomus ir nuskurs kultūra.

– Bet gal ateityje visi turės plačių, paviršutiniškų, lengvai „pernaršomų“ žinių beveik apie viską ir tik vienoje srityje – susijusioje tikriausiai su profesiniu gyvenimu – labai išsamų išmanymą, reikalingą darbui? Tada – dėl komunikacinių galimybių, teikiamų mums interneto, – galėtų pradėti formuotis mokslinės fantastikos autorių aprašytas smegenų tinklas.

– Nemanau, kad galėtų egzistuoti toks dalykas kaip smegenų tinklas. Yra tik atskiros kiekvieno iš mūsų smegenys, dirbančios atskirai arba kartu su kitais.

– Jūsų kritikai atkreipia dėmesį, kad prognozuodamas ignoruojate didelę grupę žmonių, kurie – neatsižvelgiant į aplinkybes – ir ateityje išsaugos gilios koncentracijos ir gilaus mąstymo gebėjimus. Ši grupė – pavadinkime ją kultūros elitu – ir toliau galės stumti civilizaciją į priekį, tuo tarpu kiti leis laiką paviršutiniškai naršydami tinkle. De facto *jų gyvenimo būdas bus lygiai toks pats kaip ir tų žmonių, kurie dabar didžiąją laisvo laiko dalį praleidžia žiūrėdami televizorių.*

– Tikėtinas scenarijus, bet nemanau, kad geriausias, koks galėtų ištikti mūsų civilizaciją.

– Ar turite kokių nors prognozių, kaip naujo, seklaus proto susiformavimas paveiks mūsų visuomenės ir demokratijos funkcionavimą?

– Manau, kad politikos praktikos taps dar paviršutiniškesnės. Niekas nebenorės aptarinėti sudėtingų klausimų. Vis daugiau dėmesio bus skiriama šmaikštybėms, garsiems šūkalojimams ir įspūdingiems veiksmams, kurie tinka tokiai medijai kaip internetas. Taip prasitęs ir suintensyvės tendencija, kurią pastebime žiniasklaidoje jau šiandien.

– Ar suseklėjusio mąstymo žmonės yra lengviau manipuliuojami reklamos užsakovų požiūriu?

– Žinoma, matau puikias perspektyvas reklamos pramonei.

– Ar turite kokių nors pasiūlymų, kaip šiandien galime riboti informacijos perteklių, kuris plūsta iš tinklo?

– Asmeniškai aš mielai naudoju internetą kaip priemonę ieškoti informacijos, tačiau dokumentus, kuriuos surandu, skaitau tik išspausdintus popieriuje. Jau niekaip nepabėgsime nuo informacijos pertekliaus. Daugių daugiausia galime riboti tai, ką vadinu mūsų smegenų pažintiniu perkrovimu.

– Ar galime pakeisti tinklo naudojimo, taip pat ir pramogai, būdą, siekdami užkirsti kelią mūsų mąstymo seklėjimui?

– Įrenginiai ir prietaisai čia nepadės. Vienintelis būdas yra kuriam laikui atsijungti ir leisti sau giliai apmąstyti kokį nors klausimą.

„Polityka“, 2010.IX.8
Vertė Vitalijus Šarkovas

Visi laiškai – žirafos

Rašytojau,

žvėrys, pagaliau. Kolonos, pagaliau. Na tu ir stilizuotas vyras, o aš buvau normalus žydų berniukas kaip Albertas Einsteinas ir vaikystėj taip norėjau būti gydytoju. Navakai, kolonos riaumoja, suprantu. Leopardų kojos dorėninės, pagaliau. Neturiu nei rankšluostyčių, nei puodyčio – leopardai keptuvėje man kepa kavą, arbatą ir neša, suprantu.

Skaičiau tavo laišką, tu toks prie mistikos ir melancholijos, na pažiūrėki į žvaigždes ir atryki man nors vieną rankšluostį, aš juo šluostysiu dorėnines leopardų kojas, vėliau pradėsiu nebepasidalinti rankšluosčiu.

Gerai, tegul žvėrys ir kolonos nueina į antrą planą, vadinas, nusisuku, kolonos ir žvėrys jau už nugaros, bet žinau, jei prireiks, dorėniniai leopardai ateis ryti mano ašarų, riaumoti, užjausti ir prigamins daug *dežaviu*.

Nueinu pas lėkštę, kad stovėčiau lėkštei už nugaros, turiu eit palei sieną. Į antrą planą tegul nueina ir žydų berniukas, nes jau darosi panašu, kad man dvidešimt treji metai ir aš reflektuoju savo ankstyvuosius patyrimus. Dar, spėju, galvoji, kad jei taip, tai tuoj ir apsakymą suausiu.

Tik tokie neapvalūs mano tekstai ir man beldžia iš po lovos ir meta stiprius teiginius apie nevientisą pasakojimą, fragmentaciją, apie išardytą sąmonę, bet žyyyyydams žemė pažadėta.

Gali išardyti mano ausis ir spynas, kojas iki klubų, šiaip ar taip, mano veidas jau nesiliauja transformuotis į sfinksą ir tuoj visi matys mano sfinksinę dimensiją. Kurią nors naktį sėdėsiu savo sofų ramybėje, vidury kilimo gulės rombai, ir aš pavirsiu sfinksu.

Būna, apžiūrinėju kilimo daiktus, beldžiuosi į kilimą, bet neatidaro, jei ilgiau jis man neatidarys, teks jį išardyti.

Daiktai susiorientuoti pasaulyje tikrai neleis, prisitąsiau su tuo žiūrėjimu – tuoj kabinsiuos nagais į vaškinį parketą ir

Albertas Einsteinas vaikystėje

čiuošiu čiuošiu juo, geriausia tai, kad turiu ilgą stogą, dar ilgesnį parketą, ir jie niekaip nesibaigia.

Dar gerai tai, kad rašau šiandien tokiu metu, kada smegenys įpratusios sapnuoti, vis sapnuojam ir sapnuojam, bet man atrodo, kad laikas pereiti į naują epochą – iškubizuoti, išrombinti, išstačiakampinti tikrovę.

Tuoj viską išsiaiškinsiu, kodėl Živilės namai ne apvalūs, o stačiakampio formos ir kodėl ji savo stačiakampio formos namuose neaugina apvalių gėlių, jos ir plaukai neapvalūs. Pažįstu Živilės oponentą, kuris gyvena apvaliame name su apvaliu kaminu, jo net blakstienos apvalios.

Živilė rytoj nori eiti rinkti kopūstų, jai apvalių daiktų ilgesys, suprantu. Rytoj ji užmigs žiūrėdama į žalią šimtalapį rutulį, pagaliau.

Ar aš dabar aiškiai kalbu būdama savo sofos ramybėje? Mano protas nenuoseklus, kaulai apvalūs, man akys bėga nuo pėdučių, nuo veido – ir kad aš jau pasakysiu, tai pasakysiu, jei man galvoj, nosy ir akyse ištisai kas nors nesimaltų, mano popieriai būtų tvarkingesni. Šiandien gyvenimo tiek prisiuosčiau nosim, kad galvos krepšiuos raitosi paukščiai žuvų pelekais ir kraipo uodegas.

Nusiveski mane į zoologijos sodą ir parodyki man dvidešimt devynias ramybes – beždžiones, kraipančias galvas. Jos išjudina mano liaukas. Ten taip ramu, gera, žiūrėjimas į besikraipančias dvidešimt devynias ramybes – beždžionių galvas – išlaisvina ir nedeformuoja. Taigi aš suskaičiuosiu ir sunumeruosiu ramybes, kurias parodysi, taigi aš prižadu nesivolioti su ramybėm, nežaisti ir neliesti. Penkių sofų ramybė manęs neramina, čia sofų invazija, jos nesuvaldomai vis dar grūdas į mano *caklą*.

Parodyki man dvidešimt devynias ramybes – beždžiones, kraipančias galvas, taigi aš būsiu laiminga matydama apvalią ramybę.

Mes rašom žirafas, aš ir parašiau žirafą.

Akvilė Žilionytė

Sklepas

Atkelta iš p. 1

D

Taip. Bet juk neraginsi daužyti mašinas, kai priešais tave stovi vienas toks įrašymo technikos stebuklas, be kurio bala žino kaip išsiverstum. Ir tos pramogos, tie techniniai menai, jie gali kelti panieką, gali – paniką, bet reikia pripažinti, kad žmones jie „veža“ labiau už literatūrą.

Iš tikrųjų, argi galima palyginti šituos skruzdėliškus rašmenis su kinu? Milžinišku spalvotu reginiu, dabar jau ir trimačiu, kuris įgrūdamas sąmonėn taip, kad vaizdai nelyginant atrūgos tavaruoja akyse bent kelias dienas? Aišku, dabar galima žiūrėti filmus mažame televizoriaus ar kompiuterio ekrane, kuris šiek tiek pristabdo visus tuos specialiuosius efektus, efektingai nukapotas galvas ir t. t. – taip aš ir darau, nes tai parodo, ko filmas iš tikrųjų vertas – bet vis tiek, kaip tvirtina sinefilai, dauguma filmus trokšta žiūrėti Didžiajame Ekrane. Ak, ta dauguma.

Ar gali literatūra prilygti roko muzikai, galiūnui ritmui, kuris prasiskverbia pro kūnus, mūrus ir šalių sienas? Didžiajam šių dienų ikonoklastui, kuris sudaužo žodžius ir vaizdus, palikdamas tik aklą gyvybės tvinksėjimą. Juk faktas: kai paleidi *bytą* (pakankamai kietą *bytą*), visa kita pasidaro nesvarbu. Gali dainuoti apie draugės savižudybę, Budos kaliošus ar šizofrenijos priepuolį – apačioje stovinti minia vis tiek raivysis ir *turės gerą laiką*. Bum bum bum bum – pavaro bičas, *ane*?

Ir tereikia pažiūrėti į kino režisierius, aktorius ir roko muzikantus, į nesivaržant dalijamus „genijaus“ titulus, ekstazišką jų adoraciją. Štai kas vakare krinta į patalus nekamuojami abejonių, kad visą dieną pūtė muilo burbulus. Štai kam dabar atiteko pereinamoji „dievų išrinktųjų“ vėliava.

E

Manot, čia kalba pavydas? Ne. Jei iš tikrųjų pavydėčiau, neprisipažinčiau. Nei sau, nei kitiems. Ir susigalvočiau kokią kompensacinę schemą; juk nėra labai sunku įsivaizduoti, kad esi nepaprastasis ir įgaliotasis Kultūros pasiuntinys ir niekini šituos menkus, bandomis besiganančius žmogiūkščius. Arba – kad pabaiga ir tuštuma jau netoli, ir tik tie, kurie išlaikė neužterštą Dvasios ugnį, pasieks Vandenio amžių ir sėdės Madam Blavatskajos kairėje per amžius. Ir nepastebėsi, kaip atsiras bendraminčių ratelis, kuriame „tarp mūsų“ galėsi persimesti reikšmingu žodžiu arba dar reikšmingiau patylėti.

Netinka, man tas netinka. Kad ir kokie paiki būtų žmonės, jie nėra anoniminių demonų užvaldytos marionetės. Kiekvienas iš jų, net ir elementarus chuliganėlis ar alaus kiosko pardavėja, kurie makaluoja rankomis ir spiegia prie roko koncerto scenos, turi tuos pačius poreikius kaip ir tie, kurie pasimėgaudami skaito Proustą ar Borgesą. Nekasdieniškų, stiprių pojūčių poreikį. Tikrumo ir grožio poreikį. Poreikį kažko, kas būtų labai panašu į gyvenimo srautą, tačiau aprėpiamiau ir aiškiau. Skiriasi pavidalai, jų sudėtingumas, raiškos priemonės, bet esmė lieka ta pati.

Kita vertus, manęs nežavi įsitikinimas, kad popkultūra yra savotiškas matas ir etalonas, į kurį visi turi lygiuotis. Perteklinės roko & kino citatos, ne vieno amžininko rašytojo baimė pasirodyti nuobodžiu intelektualu, mėšlungiškos pastangos (ypač prozininkų) nė akimirkos nenustoti *enterteininti* skaitytoją – tai man atrodo kapituliacijos ženklas. Suprantu, kad popkultūrinė kalba žadina viltį, jog įmanoma įveikti moderniojo gyvenimo komplikacijas, uždarus meno bei filosofijos žargonus ir grįžti į šiltą ir nuoširdų liaudies glėbį. Vis dėlto paprasta ir spontaniška ši kalba yra tik iš pirmo žvilgsnio. Iš antro – pasimato mieli vadybininkų, prodiuserių ir pan. veideliai, kurie viską apskaičiavę ir *atkalę* – todėl geriau ilgai nesistebeilyti. Apskritai literatūra nesivelka įkandin popmuzikos ar kino. Greičiau jau atvirkščiai. Simultaniško pasakojimo modelis, neseniai išpopuliarėjęs kine, literatūroje naudojamas nuo neatmenamų laikų, ir tai tik vienas pavyzdys. Nors šiandien literatūra ne tokia pastebima, ji vis dar yra žemėn įleistas rūsio skliautas, be kurio neišsilaikytų joks menų statinys.

F

Bet gal galima sustiprinti literatūros galią, jos poveikį ir patrauklumą?

Kadangi neatrodo, kad šrifto padidinimas ar pan. būtų veiksminga priemonė, literatams kažkas kužda, jog dėmesį patrauks pirmiausia tai, kas eina prieš priimtus įsitikinimus ir normas, kas šokiruoja visuomenės nuomonę – žodžiu, maištas ir skandalas.

Nesigilinsiu į permainingą *épater les bourgeois* istoriją. Mane domina, kokius pavidalus šis imperatyvas įgavo per pastaruosius kelis dešimtmečius, kuriuos aš pats stebėjau. Kadangi politinis maištas dėl žinomų priežasčių pasidarė nepopuliarus ir neįtikinamas, bene pagrindine baze tapo Freudo ir jo sekėjų mokslas. Libido ir seksualiniai kompleksai faktiškai užėmė vietą, kuri anksčiau buvo rezervuota klasių kovai ir revoliucijai. Tą matome ne tik literatūroje, bet ir – dar didesniu mastu – vaizduojamuosiuose menuose (ką ir kalbėti apie menų kritiką). Tą patį žodyną girdime Vakarų, o dar dažniau – Rytų Europoje.

Rašytoją, intelektualą šis mokymas traukia ne tik tuo, kad pateikia rišlų pasaulio paveikslą, kuris kertasi su prieštaravimų ir kompromisų kupina viešąja morale. Ne mažiau svarbus ir eschatologinis mokymo matmuo – amžina taika ir gerovė žemėje stos tuomet, kai paskutinis žmogus / žmona įveiks iliuzinį drovumo ir privatumo jausmą, kai jo (-os) seksualumas visiškai išsilaisvins. Todėl literatūros kūriniai, kurie fiksuoja šį procesą, praktiškai prisideda artinant laisvės valandą. Kad jis vyksta, liudija ir priešiška tam tikrų asmenų ir grupių reakcija – ji ir negali būti kitokia, nes jie dar yra Egipto nelaisvėje, dar nėra pasiekę aukštesnio pasąmonės lygio.

Rašytojui priimtinas froidizmo požiūris į žmonių elgesio priežastis – juk blaiviau manyti, kad jį nulemia organiniai instinktai, o ne kažkokios patetiškos maksimos. Patrauklus ir siūlomas etosas: būti ne „makaronų kabintoju“, o iliuzijų griovėju, drąsiu asmeniu, kuris į akis išrėžia nemalonią teisybę. O jusliško, kūniško rašymo reikalavimas – argi jis neatveria galimybės rasti individualų stilių ir individualią vaizdiniją?

Be to, galima rinktis ir melancholiškesnę, ne tokią revoliucingą mokymo versiją. Kiekvienas iš mūsų, pasakoja ji, yra aklina monada, kurioje kunkuliuoja tamsūs geismai. Ir kai ši monada imasi veikti, ji veikia tik norėdama patenkinti šituos troškimus, kurie yra nepatenkinami. Ir visokie jausmai, solidarumas, bičiulystė ir, ak, toji meilė, apie kurią tiek pripliurpta – tai tik iliuzija, tai tik mūsų savimeilės atspindys. Mums gyvenime skirta tiktai klausytis mįslingų impulsų ir bandyti juos iššifruoti – žinoma, nesėkmingai*.

Šiaip ar taip, literatūrinę produkciją tai paveikia neigiamai. Pradedant nuo vieno iš protėvių, markizo de Sade'o, kuris, kaip tvirtina Octavio Pazas, yra daugiažodis ir nuobodus autorius – reikia pridurti, kaip ir madingas autorius Georges'as Bataille'is. Tuos plokščius paveikslėlius laikyti kūrybinga literatūra reikia nemažai užsispyrimo. Be to, ir vaizduojamas geismų rojus neatrodo itin žavingai; jis keistai primena mašiną, sudarytą iš žmonių kūnų ir negalinčią nė akimirkos sustoti. Kažkaip mažokai ten džiaugsmo; kenčia ir vaitoja ne tik, taip sakant, mašinos dalys; bet ir pats Bataille'o protagonistas reiškia pageidavimą, kad akcijos metu jam būtų „perpjauta gerklė“.

Bataille'is kyla ir dar aukščiau, ligi pat padangių plačių. Pasirodo, geismas valdo ne tik žmoniją, bet ir kosmosą. Sueities ritmu trūkčioja visas pasaulis, ir „jūra niekados nenustoja masturbuotis“. Stiprus vaizdinys, be abejo. Tačiau norisi klausti, kuo tokia fiziologinė mistika skiriasi nuo tikėjimo ateiviais arba skyle, kurią išpažino rusų sektantai chlystai? Pasakojama, kad chlystai savo namuose išgręždavo skylę ir garbindavo ją, taip ar panašiai jon kalbėdami: skyle, skyle, išganyk mane. Tikėjimo, reikalingo priimti šitas tiesas, kiekis tas pats. Gal skirtumas tik tas, kad froidistas mikliai paaiškintų ir skylės simboliką.

Tai, žinoma, kraštutiniai pavyzdėliai. Bet ir kitų šios krypties adeptų pastangos nuvilia: gauname skurdų pasaulį, kuriame peržaidžiamas tas pats žaidimas – kas, kur, su kuo, kaip ir kiek kartų. Anksčiau ar vėliau išryškėjančią panieką (jei ne neapykantą) ne tik kitiems, bet ir sau. Nuvargusi vaizduotė gali paįvairinti veiksmą vos keliais būdais: personažais, panašiais į realius asmenis – nes įdomiau galvoti, kad viskas vyko kitapus autoriaus galvos; perversijos ar neįgalumo motyvais, nes skandalas...

Ir tai nėra, kaip galima pagalvoti, nepavojingi suaugusiųjų žaidimai – literatūroje tai virsta didžiule regresija. Dviejų žmonių ryšys, kuris apimdavo visą papročių ir temperamentų, principų ir socialinių sąlygotumų, psichologinių niuansų ir estetinių žaidimų skalę, tampa arba permatoma seksualinių konkretybių alegorija, arba atgyvenusių ideologinių sistemų triukais, siekiančiais nukreipti mus nuo to, dėl ko čia susirinkome. O visomis kitomis temomis, neužmaunamomis ant jo kurpalio, froidistas nesidomi pagal apibrėžimą.

Ypač nykiai nuteikia pastangos sumenkinti menininkų, filosofų, disidentų darbų rangą parodant, kad *realiame gyvenime* jie buvo tokie pat menki žmogeliai kaip ir visi arba apskritai – moralinės pabaisos (sakykime, Joyce'as tvirkinęs savo dukterį etc.). Įrodymai dažniausiai būna labai menki, netiesioginiai – bet nieko baisaus, nes svarbu juk dar kartą išpažinti savo tikėjimą libido (ir, žinoma, paskandalyti).

Ir vis dėlto neįmanoma nepastebėti, kaip ši redukcija nepasiekia tikslo. Visa ko pagrindu tapęs šimtą kartų sustiprintas ir išryškintas seksualumas staiga ima ir pranyksta. Juk šiuolaikinėje literatūroje egzistuoja ir kita, ko gero, ne mažiau ryški tendencija, kur erotika ir seksualumas apeinami, nutylimi, beveik – vėl – tapę tabu. Bet taip atsitinka jau ne dėl senosios moralės, bet todėl, kad vidutiniam piliečiui jo seksualiniai instinktai atrodo banalūs, ne tokie laukiniai ir polimorfiški, kaip kanoniškai nustatyta (persisotinimo geismu nuotaika, aseksualumas ženklina ne vieną šiuolaikinį romaną). Taigi kelius į išsilaisvinimą užstoja ne kas kita, o menamas laisvės mokslas.

Neseniai viename vokiškame laikraštyje skaičiau kritiko Floriano Illieso straipsnį, kuriame jis skundėsi, kad šiuolaikinėje literatūroje maištas silpsta, kad nėra nei troškimo, nei prieš ką maištauti, nes nebėra autoritarų, nes visi labai atviri ir lankstūs. Todėl, įtaigoja Illiesas, krinta kūrinių kokybė. Man tokia argumentacija atrodo keista. Kritikas neįžvelgia, kad maištas prieš visuomenę seniai tapo jo inscenizacija, tos pačios nuobodžiaujančios publikos lengvai suvirškinamu maistu. Šokiravimas, normų transgresijos ir t. t. virto pataikavimu vujeristinei buržua auditorijai. Raginantis maištauti nesupranta paradoksalios situacijos, kad jo kvietimas yra epigoniškas, nes reikalauja sekti avangardistiniais tėvais ir seneliais. Aš sakyčiau kitaip: kai maištas tampa kliše, kur kas maištingesnis dalykas gali būti nemaištavimas.

G

Trinkteli vidinės, paskui laukujės laiptinės durys. Pirmųjų trinktelėjimas duslus ir trumpas, antrųjų ilgesnis, metalas į metalą. Girdžiu kažką brazdant, paskui spynoje du kartus garsiai pasisuka raktas. Tai rūsio durų spyna, jos garso su niekuo nesupainiosi. Į mano literatūrinį pogrindį tuojau pateks svetimkūnis – kaimynas ar koks nors meistras, elektrikas arba santechnikas?

Automatišku judesiu užgesinu lempelę. Žmogus leidžiasi laiptais ir suka į mano pusę. Greičiausiai tai gretimo sandėliuko savininkas, jis dažnai čia užeina. Pro skylėtas mano duris prasiskverbia net menkiausia švieselė, o kas gali garantuoti, kad jam ko nors neprireiks koridoriaus gale. Todėl užverčiu ir kompiuterį ir atsiduriu tamsoje.

Akys bando prisitaikyti prie naujų sąlygų ir ką nors įžiūrėti. Bet greit paliauja. Kad aš žiūriu, rodo tik tai, jog akiratyje nesiūbuoja baltos dulkelės (kaip paprastai būna užsimerkus). Tamsa tikrai be prošvaisčių.

Sėdžiu šimtaprocentinėje juodumoje ir esu niekas. Ne Katkus. Nebe Laurynas. Išnykęs gyvūnas. Tuštuma ir nulis. Mano ženklai nepasieks adresato. Rašmenys pranyko kažkokioje dėžėje ir nebeatsiras. Jei bandyčiau ką nors ištarti, neišspausčiau nė garso.

Bet jei esu nulis – vadinasi, galiu būti viskuo. Mano atsargoje – visi pasaulio žodžiai. Savo begarse antikalba galiu apsakyti, ką tik noriu. Galiu iš naujo sukurti „Iliadą“, „Bevaisę žemę“ ir „Tūlą“; arba ne, dar geriau – galiu papasakoti, kas esu, papasakoti savo gyvenimo istoriją, kurioje nė vienas žodis nebus sumeluotas, nė vienas nereikalingas, nė vienas – neskambus, papasakoti savo artimųjų, savo šalies ir savo laiko istoriją, nuo pradžios iki galo, pasakoti ir kalbėti – ir kalbėti ne niekam ir ne bet kam, o kai kam. Tam, kuris pakankamai arti, kad girdėtų kiekvieną žodį, bet išlaiko diskretišką atstumą. Tam, kuris visad pasiruošęs išklausyti, visad viską supranta, kuris sustingsta papasakojus rimtą istoriją, krusteli papokštavus minkštai, plačiai ir bedugnei ausiai, gumsančiai ten rūsio gilumoje...

Įsibrovėlis už kažko užkliūva ir nusikeikia – oi, kaip riebiai. Jis mano, kad, be jo, rūsyje daugiau nieko nėra. Jis beveik neklysta.

Nukelta į p. 4

* Beje, ši versija populiari tarp nusivylusių Kultūros pasiuntinių iš E skyrelio.

Sklepas

Atkelta iš p. 3

H

O juk galėjai būti kažkas. Rimtas vyras, veiklus žmogus. Tas, kuris įgyvendins visas gerovės ir turėjimo svajas, kokias tik ištisos trys lietuvių kartos prisvajojo per penkiasdešimt tarybmečio metų. Darbas, verslas, priedai ir dividendai – ir jokių megalomanijos ir sąžinės graužimo kontrastinių dušų. Galėjai būti knygyno savininkas, kas rytą stilingu motoroleriu atvažiuojantis į senamiestį ir atrakinantis drožinėtas įstaigos duris. Arba kas nors rimčiau – pavyzdžiui, televizijos laidų vedėjas. Pataukštum porą valandų tiesioginiame eteryje, ir nereikėtų tūnoti šitam kaulus laužančiam šalty, sėdėtum atsipūtęs fotelyje prie židinio, nuosavame name. O jei būtum apsukriai sukęsis (dešimtas dešimtmetis, neribotų galimybių laikas!), turėtum dar kelis butus. Dėl viso pikto ir nuomai. Atostogautum prie šiltų jūrų su ta pačia arba keičiamom partnerėm. Jokių vaikų, suprantama – nes trukdo karjerai, savirealizacijai, poilsiui ir t. t.

Nedaug trūko, kad būčiau pasukęs į tą pusę. Situacija buvo kaip pasakoj, kur broliai prieina kryžkelę ir turi rinktis, kuriuo keliu eis: jei dešiniuoju – laimę suras, jei kairiuoju – į bėdą paklius. Mano temperamentas ne iš lėtųjų, o verslas choleriško būdo reikalauja ir jį dar sustiprina, lietuviškas kapitalizmas tai tikrai. Be to, prieš dešimt ir daugiau metų beveik visur buvo galima kažką pasiūlyti, patobulinti ir užsidirbti. Ne kartą paniždavo nagai, kai pamatydavau nesąmones parduotuvėj ar kavinėj.

Dar vienas dalykas – į prasmės, sėkmės, vietos visatoje ir pan. klausimus verslas turi labai konkrečius atsakymus. Štai mano atlyginimas, o štai – mano apyvarta, produkcija, štai sukurtos darbo vietos... Ir to nenuneigsi jokiais filosofiniais išvedžiojimais – darbo vietos yra darbo vietos. O jei kartais atsirastų koks nors neaiškus nepasitenkinimas, jį visuomet galima nuslopinti tokiais anestetikais kaip narystė prestižiniame cigarų klube ar interviu spalvotame žurnale.

Vis dėlto aš pasirinkau tą pusę, kurią ir dera pasirinkti kairiarankiams. Jei rimtai – turbūt nebūčiau sugebėjęs įtikinti save, kad nuolatinis voveriškas sukimasis rate su vienintele nueito kelio apmąstymo forma – balansų suvedinėjimu pagal formą ER2161 (ir gal dar kalėdiniu firmos vakarėliu) – yra man skirtas gyvenimo pavidalas. Kurį laiką gal ir ištverčiau, bet galiausiai sprogčiau. Tačiau turbūt didžiausia kliūtis būtų ta tefloninė etika, kurią priimti privalėčiau norėdamas, kad verslas sektųsi. Turiu galvoje požiūrį į kitus žmones kaip į vienetus, iš kurių reikia išpešti naudos, o prireikus – pergudrauti. „Verslo partneris“ man, matyt, iki dienų galo liks nesuvokiamas dalykas. (Neįsivaizduoju, kaip įmanoma rodyti draugiškumo ženklus žmogui, kurį čia pat bandai „išdurti“? Nebent jei esi įsitikinęs, kad ir jis tavo atžvilgiu nusiteikęs lygiai taip pat.) Ir tas teflonas – metodiškas problemų, konfliktų, pralaimėjimų „taupymas“, t. y. nutylėjimas, ir ne mažiau metodiškas laimėjimų ir indėlio į BVP augimą, sėkmės istorijų ir pan. trimitavimas.

Jau kuris laikas pas mus tai įgavo groteskiškus pavidalus. Verslui nebegana asmeninių pasiekimų ir turtų demonstravimo, jis panoro išaukštinti save kaip *in corpore* prometėjišką veiklą, kuri vienintelė gali suteikti gėrį ir išganymą šaliai – ką ten, visai žmonijai. Klausydamasis verslininkų gražbyliavimo, imi galvoti, kad žinai tik vieną neseną instituciją, apsigaubusią tokia aureole – komunistų partiją. Buvo tokia formulė, kad Partija – epochos garbė, protas ir sąžinė (ir tai visai nenuostabu, turint omeny, kokias pareigas tarybiniais laikais ėjo daugelis verslo tūzų).

O aš nesugebėjau net tapti komjaunuoliu – kliudė nedrausmingumas, per didelis žavėjimasis pankais ir gotais. Ar ne iš tų laikų atsinešiau kenksmingą įprotį tūnoti sandėliuke?

I

Pažįstami vokiečiai ar amerikiečiai manęs klausia: ką reiškia būti tokios mažos kalbos kaip lietuvių rašytoju? Kiek tavo šaly yra skaitytojų? Ko jie pageidauja iš rašytojų, ko tikisi?

– O, – atsakau, – mūsų skaitytojai yra įdomūs. Kone įdomesni nei rašytojai. Ir ne tik Lietuvoje – visur šiose platumose padėtis panaši. Todėl patogumo dėlei kalbėkime apie kažkur tarp Baltijos ir Juodosios jūros esančios šalies Silvanijos skaitytojus. Taigi: Silvanijos skaitytojų yra dvi didžiausios padermės. Vieną pavadinkime „autentiškąja“, kitą – „šiuolaikiškąja“. Jos puikiai sutinka viena su kita – maždaug taip kaip katė su šunim arba Rabelais papemanai su papefigais.

Pradėkim nuo „autentiškųjų“, nes jų Silvanijoje daugu-ma. Tai iš tiesų rimti skaitytojai. Ir dėl to, kad daug skaito, ir dėl to, kad niekad nepralinksmėja. Mat tai, kas nūnai rašoma silvaniškai, kelia didžiulį jų susirūpinimą. Jauni, o ir ne tokie jauni autoriai nukrypsta nuo garbingos tautinės literatūros tradicijos ir pasiduoda pragaištingai kitų geografinių krypčių (sakykim, Pietų) įtakai. Tai reiškia, kad jie nepuoselėja liūdesio ir skausmo, kuris privalomas tikram silvaniškam kūriniui, negvildena egzistencinių klausimų. Tai reiškia, kad jie nesinaudoja laiko patikrintomis pasakojimo ar eilėdaros formomis, o mėgina kažką patys sukonstruoti ar atvirai seka Pietų autoriais. Būtų dar pusė bėdos, jeigu jaunimas rėktų, kokia absurdiška ir tuščia šiandiena, kaip skauda galvą dėl pagirių, ką jaučia ant tilto stovintis savižudis ir pan. – bet ne, jie tik varinėja sau kažkokias neišgyventas greitakalbes, tik maivosi ir šaiposi. Negana to, daugelis apskritai atsisako rašyti apie silvaniškos kultūros lopšį – kalnus, paprastą ir natūralią kalniečių būtį, o atkakliai bandо pavaizduoti mums visiškai svetimo sluoksnio – tarkim, keliaujančių prekiautojų – gyvenimą. Negalima sakyti, kad tikrųjų silvaniškų rašytojų visai nebėra – yra jų, daugiausia, žinoma, vyresnio amžiaus. Bet kad jie kažkokie šleivi kreivi – kaip ir jų kūriniai, kurie, nors ir iš teisingo šaltinio semia, vis dėlto nesuteikia trokštamo patvirtinimo, kad tradicija dar gyva. Toks pavojus mūsų literatūrai negrėsė net baisiausiais Šiaurės Krypties priespaudos metais!

„Autentiškąjį“ skaitytoją galima palyginti su samanom apaugusiu akmeniu; tuo tarpu „šiuolaikiškasis“ panašus į drugelį. „Ammm, baik tu, – sako „šiuolaikiškasis“, šiurendamas lengvais sparneliais, – šitoj Dievo užmirštoj skylėj niekas kitas, išskyrus tamsuolius samanius, nesiveisia. O šviesa, *jūnou*, iš kur ji ateina“, – ir tu pamatai, kaip, nenumaldomo instinkto verčiamas, jis skrieja Pietuose šviečiančio žibinto linkui. Skrieja ir sukasi, – bet taip ir nepasiekia. Parplevena atgal mažumėlę nuliūdęs, užtat kaip puikiai išmanantis paskutines anų kraštų madas! Su kokiu virpuliu jis apsako savo susitikimus su Reikšmingais Vardais, ką jie pasakė ir ką padarė prieš tai ir po to! „Įsivaizduojat, – pasakoja, – kai aš paskutinį kartą buvau Paryžiuje, nuėjau į *Maison de les Écrivain* tualetą. Staiga atsidaro durys ir įeina Jis, Lakankanas! (Ar kt.; įstatykit patys.) Jis prisiartina prie pisuaro ir – nusišlapina, įsivaizduojat? Ir tai daro taip genialiai, o kartu taip žmogiškai.“ (Atodūsis.) Suprantama, kad apie vietinę literatūrą „šiuolaikiškasis“ skaitytojas neturi daug ką pasakyti. Na, tada, kai ji pasieks bent šeštąją dalį to kietumo, atvirumo ir rafinuotumo kaip Pietų pavyzdžiai, tada, kai jos veiksmas vyks anoje pusėje, o ne šitose niekieno nežinomose provincijose, kai herojės ir herojai vadinsis Lolitomis ir Bardamiu, kai jie gers alkoholį (ar rūkys žolę) ne todėl, kad jiems liūdna ar skauda, bet todėl, kad tai daro pietietiškų bestselerių herojai, tada mes pažiūrėsim. O kol kas, *sorry* –

J

Kelias akimirkas sėdžiu visiškoje tamsoje, kol gretimame sandėliuke užsidega šviesa ir mano celės kertėje atsiranda mažytis gelsvas ruoželis. Įsivaizduoju kaimyną – prakaulų žilą vyrą iš trečio aukšto, tarybiniais laikais dirbusį savotišką darbą – profsąjungų, tai yra visų dirbančiųjų, laisvalaikio ir pramogų organizatoriumi. Tuomet įgyti sugebėjimai jam praverčia ir dabartiniame būvyje, kai laisvalaikiu virto visas gyvenimas: niūniuodamas prieštvaninį šlagerį, kaimynas nuo lentynų trauko daiktus, darinėja stalčius, paskui stabteli ir paklausia: o, ėėė, ar man šito reikia?

Klausydamasis jo keliamų garsų bandau suvokti, ko jis ieško. Paskui imu girdėti ir kai ką daugiau: tamsoje klausa paaštrėja. Girdžiu, kaip kanalizacijos vamzdžiais nubėga vanduo, šitoj pusėj, vadinasi, prausiasi vonioje, girdžiu žingsnius virš galvos, tai kaimynė, vieniša mama, jos durys likusios senovinės, be šarvo, paskui subarbena tankesnės lazdelės, tai, be abejonės, jos sūnus. Pro šalį pravažiuoja mašina, rodos, lengvoji, – ar įmanoma iš garso nuspėti markę? – bet gerklę pradeda kutenti kosulys. Bandau jį nuslopinti, įkvėpdamas oro ir rydamas seiles, bet kartu svarstau, ką reikėtų daryti, jei jis vis dėlto išsiverš į paviršių. Ką nors numesiu ant grindų, kad užtrenktų kosulį, juk pasitaiko, kad pats nukrinta koks nors prastai padėtas daiktas, čia sėdėdamas kelis kartus girdėjau mįslingus garsus, o gal tiesiog atvirai nusikosėti ir baigti šitas slėpynes? Keista, kaip jie iki šiol manęs neužpelengavo, juk reikia tik žvilgtelėti į spyną ant sandėliuko durų, ji juk neužrakinta, noras kosėti truputį nuslūgsta, tegu viskas lieka, kaip yra, juoba kad kaimyno pusėje pasigirsta garsesnis čežėjimas, lyg įskilę varpai skalambijantys stiklainiai ir – valio! – žingsniai link durų. Vėl pasikartoja ta pati seka, tik atbuline tvarka: čirkšteli jungtukas, sužvanga spyna, kaimynas kopia laiptais į viršų, kol galiausiai brakšteli laukujų durų užraktas, ir stoja tyla.

K

Du kartus brakšteli laukujų durų užraktas, ir žingsniai nutolsta. Pagaliau. Šilumininkai nuskaitė šalto vandens skaitiklių rodmenis ir išėjo, palikę tabako ir dar kažkokį (ar tik ne šlapimo?) kvapą. Pasitraukė – iki kito mėnesio paskutinės dienos. Pagaliau galiu pajudinti sustirusias kojas, nebijodamas per garsiai sušnarėti ar ką nors užkliudyti.

Lyg to telaukęs, prabyla mobiliukas – kad net krūpteliu. Pamiršau nustatyti begarsę aplinką... Pačiumpu šviečiančią dėžutę – skambina viena man artima moteris. Ji praneša negalinti atlikti tam tikrų įsipareigojimų kitiems asmenims ir prašo manęs juos perimti. Nenoriai sutinku. Jei nenoriu įstrigti vakarinėse spūstyse, turiu išvažiuoti už keliolikos minučių.

Uždegu lempą ir atsiverčiu kompiuterį. Žvilgteliu į rašmenis monitoriuje ir iš pradžių nesuprantu, kas čia per tekstas. A, čia tas, kurį turėjai šiandien rašyti, bet visą dieną taip ir nesugaudei nuo Ainošiaus prie Kaipošiaus klydinėjančių minčių. Rašei jį ir vakar, ir užvakar, ir praėjusią savaitę – su permaininga sėkme, bet skyrelių raidės vis dėlto pasiekė tavo pavardę. Norėjai išsiaiškinti, kas tau yra rašymas. Kodėl tą darai.

Norėjai. Ir ką – kokia ta tavo literatūra, kuri nesivaržo su popkultūra, atsisako skandalo, kuri parašyta periferine Rytų Europos kalba? Kas jai lieka?

– Iš tikrųjų nedaug kas. Nieko apčiuopiamo, nieko svaraus. Nei paveikaus, nei pribloškiančio. Ne tai, ne tai ir ne tai... Protingų žmonių pranašystės apie literatūros marginalizaciją, autoriaus ar romano mirtį. Protarpiais apimantis jausmas, kad esi atgyvena arba šarlatanas. Viena juoda žiema, kai nelabai padėjo ir alkoholis.

Kas lieka – iš esmės tiktai oras. Suvirpintas oras, pasikartojančios garsų sekos. Oras ir to paties kartojimas. Spjaudymas ir gaudymas, anot lietuvių posakio.

Lieka kalba, tasai padaras, kurio niekas negali pasisavinti, kuris jungia mus patvariau ir teisingiau nei geismas. Lietuvių kalba: lėtapėdė, bet ori, įvairiausių dalykų kaip sendaikčių parduotuvėlė – arba, tęsiant palyginimą, kaip sandėliukas – prigrūsta kalba. Kalba, kurioje tau niekad nenusibosta raustis; kuri paskutiniais dešimtmečiais vystėsi taip sparčiai, kaip turbūt jokia kita Europos kalba.

Lieka sauja bičiulių. Ne tik gyvų, bet ir mirusių, ne tik pažinotų, bet ir niekad nesutiktų – tai, kas vadinama literatūros tradicija. Iš jų mokaisi, jiems pavydi, su jais varžaisi – tai tęsiasi jau šitiek amžių, daugiakalbystės ir vertimo dėka įveikiant kalbų barjerus, ir neatrodo, kad galėtų nutrūkti. Lieka skaitytojai, kad ir kiek jų būtų, penki ar tūkstantis penki – kuriems ir šiandien literatūros reikia kaip oro.

Lieka tikėjimas paradoksu – gal dar ne šv., bet tikriausiai pal. paradokso logika, kuri „per mažai“ paverčia „per akis“, pralaimėjimą – pergale ir išsineria iš pranašysčių ir tendencijų tarsi gyvatė iš senos odos. (Ir dar vienas klausimas: galbūt šiuolaikinis poetas turi nors kartą pasijusti pterodaktiliu? Gal šarlatanai yra būtent tie rašytojai, kurie to niekados nepajuto?)

Dar lieka pasitenkinimas pajutus, kad užrašytoje frazėje ar pastraipoje esama formos gracijos – matyt, tas pats dalykas, kurį Osipas Mandelštamas pavadino „nepaaiškinamu poezijos teisumu“. Tikėjimas, kad literatūra ir dabar gali pateikti išsamiausią žmogaus vaizdą – ne vienetą ar funkciją technokratinėje schemoje, o kaip unikalų ir kartu taip panašų į kitus asmenį. Kad ji gali būti tas išminčius kišenėje, apie kurį tėvo balsu bylojo pasaka.

Na, tai pasakyk, klausiu, ar to užtenka, kad literatūra jaustųsi, kad būtų laiminga?

– Tiesą sakant, nežinau, – atsakau. – Bet nebekvaršinu galvos, nes turbūt niekad nežinosiu, – sakau ir paspaudžiu ryškiai raudoną kvadračiuką *Turn off computer.*

SIGITAS GEDA

Neleiskite šviesai numirti

2007 metai

Iš posakių (gal Rytų?)

Norint ką nors pamilti reikia su tuo žmogumi sulaukti senatvės.

Iš atsiminimų

Tai buvo apie 1976-uosius. Nuomojom kambarį Karoliniškėse iš L. J. Vienądien paskambino Kornelijus P., kad norįs parodyti man savo eiles. Atėjo, aš paskaičiau, dar išgėrėm, regis, degtinės, klausiu:

– O kodėl pas mane atėjai?

– Matai, motina buvo nusiuntusi pas Mieželaitį. Miežis perskaitė, užsirūkė ir sako: „Aš užkėliau ant pjedestalo Žmogų, o Geda – Nieką, pats rašai apie Nieką, tai pas Gedą ir eik...“

Gruodžio 22, šeštadienis

Nabatėjai

Tauta, gyvenusi kažkur kelyje iš Aleksandrijos į Damaską. Didžiuliai akmenys, vanduo tarp jų prasigraužęs tunelį. Bene 1812 m. vienas šveicarų archeologas atrado jų civilizacijos griuvėsius – rūmus, nekropolius, aukojimo akmenis... Jie garbinę akmenis, išskobdavę juose „dubenį“ – kraujui aukoti...

Ar jų dievas buvo kitoks? Ar jie išliko visų Dieve?

Kur jau! Teisuoliai esame tik mes, gyvieji...

Pirmame mūsų eros amžiuje nabatėjai užkliuvo romėnams ir – dingo iš akiračio. Paprasčiausia aneksija...

Metams baigiantis

Perskaičiau dvi priešingas recenzijas apie vieną knygą ir vieną autorių. Profesorius iš Kauno kelia ją į padanges už „metafizinę drąsą“, avangardininkas iš Vilniaus – mala į miltus.

Iš pradžių pasibaisėjau, paskui atsitokėjau: argi taip nebuvo ir per visą mano gyvenimą?

Laimė, dabar už tai niekas negresia. O gal gresia kas ir man?

Bėda, kad žmogus iš jaunumės taip neužgrūdintas. Jeigu būtų tokia mokykla, kurioje moko, kaip ištverti tarp kūjo ir priekalo, tarp šūdinyko ir Parnaso... Nėr!

Šnekusis dzūkelis

Pavardė, rodos, Aidukonis. Trobos durys – atdaros, kluono – irgi, tvarto – irgi...

– Nieko nezbijau! Žamį moku suarc klynukais. Kiemo nesumauroju.

Vietoj „traktoriaus“ sako trumpinį:

– Vaikus su trakais mokinau arc.

Gyvena Naniškėse, prie Taurupio.

Kas pirmas pasakė?

Menas iš tikrųjų geriau užburia širdį nei turtai ir rangai.

Gruodžio 23, sekmadienis

Beveik juokais

Kaip tuokėsi Tomas su Tania. JAV metrikacijos skyriai niekuo nesiskiria nuo mūsiškių. Sėdi senė ir bamba... Paskui jie nutarė susituokti ir cerkvėj (Tania nemokėjo kitų kalbų). Susirado popą, buvusį disidentą, kad atliktų išpažintį. Tomas:

– Batiuška, aš katalikas, o ji pravoslavė. Ar galite mus sutuokti?

– Šiaip jau tai negalima, bet pas mane galima, vakar sutuokiau du musulmonus...

Tovarišč Stalin, vy bolšoj učionyj...

(Tomo tėvas, nors ir inteligentas, kartais mėgdavo pavartoti ir „matą“.)

2007-ųjų kvadratai

Žinau, kad viskas menama
Ir nieko nebeliks,
Bet buvo toks gyvenimas,
Yra tokia šalis...

Mano antrininkas

Vienas toks jau yra buvęs, pavarde, regis, Zinkevičius. Dirbo savivaldybėj, barškindavo gitara... Žmonės jį dažnai palaikydavę Geda... Dabar atsirado kitas – Laimutis, už mane, tiesa, jaunesnis. Jį, girdi, kalbindavę žmonės stotyse:

– Na tai kaip ta poezija? Ką rašai?

Atsakydavęs:

– Nelabai. Dabar labiau – moterys...

Keisčiausia, kad du sykius Geda Žvėryne jį palaikęs a. a. J. Kunčinas. Vieną kartą parsivedęs į namus ir užrašęs knygą – iš palovio (ten laikydavęs).

– Grįžtu, atsiverčiu, dedikacija „Sigitui...“ Paskui vėl. Sakau, kad aš ne Sigitas, o Laimutis... Anas pasiuto: „Tai antrininkas? Ir negeri? Metei, pablūdai?“

Pirmas buvo iš to paties krašto, šitas – nuo Molėtų, visą gyvenimą jautęs potraukį menams, dirbo bene ūkvedžiu konservatorijoj.

Bėdžius bėdžių prišaukia

Skambinęs žmogus sakėsi skaitęs apie visas mano nelaimes. Jis pats nukentėjęs andai L. V. byloje (mačiau tik kelis kadrus per televiziją). Buvo tardomas, tiriamas, pasodintas, o dabar priklausąs nekaltai apkaltintųjų draugijai... Pasirodo, ir tokios esama!

Sakęs, kad jį paguodžią tik didesni bėdžiai. Antai jo dėdė prie Molėtų:

– Pirmą sykį gyvenime mačiau tokias kenčiančias akis... Kaip Kristaus. Negali pajudinti nei rankų, nei kojų, o žiūri...

Sako, kad turėčiau užrašyti daug jo pasakojimų. Kai žmogui kas atsitinka, tai pirmasis klausimas:

– Kodėl? Už ką man?

Apsidairo ir mato, kad daug tokių. Anksčiau neregėjęs... Tiesa yra ta, kad žmogus per gyvenimą atranda vis „naujus pasaulius“ – kenčiančių, pažemintų, nuskriaustų...

Tuotarp: su Kalėdomis sveikinęs turtuolis labiausiai skundėsi savo senatve, plaučiais, širdim... Neaišku, kam tie turtai. Nėr kam palikt... Gert negali, valgyt – nelabai, užtat – keikiasi baisiai...

Beje, tai būdinga naujiesiems turčiams. Kažkodėl kai kurie jų kalba vienais keiksmažodžiais.

Neskaitė Ekleziasto!

Šilko kelio šalis (Uzbekija)

Du režimo priešininkai – išvirti aliejuje... Kalėjimuose 5000 politinių kalinių. Prezidentas išrinktas be jokių rinkimų – trečiai kadencijai... Keista, esu po tą šalį važinėjęs. Niekur nemačiau tokio „didelio Lenino“ – Taškente, naktį. Lyg ir Maskvos centras, bet jokio žiburio, vien aštrūs prožektoriai, apšviečiantys juodą eglių sieną prie paminklo. Šalta, nyku, purvina – jokio judesio! Tai buvo 1986-ųjų vėlyvą rudenį.

Reisas į Maskvą buvo atšauktas. Miegojau sėdomis, galva ant stalo.

Valdas K. pasijuokė:

– Pirmą sykį matau poetą, kuris miegui prisitiesė ant stalo laikraščių...

Rodos, tai buvo „Pravda“ – Tiesa!

Jau tada krašte buvo daugiaaukščių viešbučių turistams. Tiesa, tualetai ir vonios – išdaužyti. Viskas suomių statybos. Turguje nuskurę žmonės siūlė pirkti asilą, prie viešbučių trainiojosi jaunos mergelės (prižiūrimos saviškių). Mane ir Eugenijų I. jie palaikė norvegais...

Laikraščiai

„Lietuvos rytas“ per tris puslapius rašo apie vyriškį, kuris nusišovė sužinojęs savo diagnozę (prostatos vėžys). Dirbo ūkio skyriuje – prezidentūroje. Žmona skundžiasi, neva gydytojai nesuteikė jam psichologinės pagalbos...

Jeigu tik tiek bėdos būtų! Mūsų kraštas pilnas šia liga sergančių. Niekas į juos nekreipia dėmesio (nebent privačiai).

Tūkstančiai palikti lėtai išmirti. Net tikslesnę diagnozę gauti sunku, net konsultaciją... Visur į tokius žiūrima kaip į... nurašytus gyvulius.

Aš tai jau žinau... Laikraščiai laukia sensacijų, kad galėtų ką nors pribaigti.

Apklausos

Tik penki procentai mūsų mokinių pasakę namuose turį daugiau nei 100 knygų... Tiek knygų mokiniai teturi Afrikos ir Lotynų Amerikos šalyse. Lietuviai su šiais žemynais siejami ir pagal išsilavinimą (bendruosius sugebėjimus) – 32-oje vietoje, estai – 6-oje.

Lietuvos Seimas svarsto projektą dėl abortų uždraudimo (tai, žinoma, labai naudinga „pogrindžiui“, o ne pačioms moterims).

Išėjimo metai

Suskaičiavau, kad per pastaruosius penkerius metus mirė, pasitraukė, išėjo l. daug man artimų žmonių.

Kitados pradėjau sugrįžimais – sugrįžimas iš Šiaurės, sugrįžimas iš Rusijos, sugrįžimas iš Kaukazo... Nesu vartojęs žodžio „atėjimas“, – kodėl taip braunasi tie išėjimai?

Artėjimas? Ko? Kieno?

Ateitis? Jos beveik nėr.

Iš paradoksų

Ilgai nesupratau, kas slypi žodžiuose: „Žuvis, kurios atitrūko nuo kabliuko, atsimenu visas, o moteris, su kuriomis pergulėjau, – retą.“

Malonumas (kūniškas) nėra įsimenamas, labiau įsimena aplinkybės, detalės, nuotaika. Pats malonumas neužsifiksuoja.

Nūdienės kultūros sudievintas Malonumas liudija, kad žmonės nenori įsiminti. Viskas Čia ir Dabar.

Gyvenimo vingiai

Skulptorius Vladas Vildžiūnas pasakoja, kad pašalintas iš Dailės instituto (kitados!) labai norėjęs su savo kolega įsidarbinti... šungaudžiais, bet niekaip nepavyko... Tada įsidarbino skaičiavimo mašinų gamykloje – dizaineriu. Šungaudžiai buvo tikrai prestižinė (proletariška!) profesija Tarybų Lietuvoj.

1975 m. Vladas Druskininkuose pastatė garsųjį paminklą M. K. Čiurlioniui. Tai beveik atsitiktinumas: artėjo MKČ gimimo šimtmetis. Tokiam garsiam kūrėjui paminklą padaryti galėjo tik komunistų partijos narys... Tas darė darė ir nepadarė, tada jau L. Šepetys kreipėsi į Vladą... (L. Š. tada buvo kultūros ministras.)

Gruodžio 24, pirmadienis

Laimė yra čia ir dabar

Galbūt ir aš išjudinsiu savo giliąją motyvaciją – pasinaudoti l. mažais kasdienybės spinduliais. Sudėti pasaulį iš trupinių. Žvirblio – auksuotais, bronzuotais sparnais – laimė.

Nepavargstančio vabalo laimė.

Pats prisipilsiu savo stiklinę. Vandens.

Iš kalėdinio humoro

Vienas kompozitorius bepinigės metais sukūrė „Kalėdines giesmes“. Sumanė ir pinigų paieškot... Kunigėlis ėmė jam ir išpoškino:

– Bažnyčia niekad niekam nemoka...

Žmogus nustebo – juk buvo užsakę...

Aš jam ir aiškinu:

– Algi, pamiršai, kaip zakristijonas renka aukas?

– Kaip?

– Tu įmeti pinigą, o jis sako: „Dievas atlygins!“

Žemaičių dainos

Kodėl jų neužrašė niekas XIX a.? Gal dar nebuvo... Pavyzdžiui, „Mano telyčia“:

Ten mona gryčia
Ir mona telyčia,
Daržas prižėlęs
Lyg pievų gėlės.
Mylėsiu baisia,
Jei mon tik leisi...

Užrašiau netiksliai, bet „pjauna“ visą romantizmą!

Teatro savaitė

Gyva ir negyva

„Barboros ir Žygimanto“ pirmosios tylios premjeros praėjo balandį. Ir dabar, rudenį, per „Barborą“ Jaunimo teatre tylu, nors Lietuvoje į spektaklį su šiais herojais tradiciškai turėtų plūsti žmonės. Aplodismentai buvo trumpi, Algis Latėnas nuo scenos, lyg dar ieškodamas ryšio, pamojavo ranka, meilės drama neužsidegė ir neužgeso, nors nuolat mirgėjo videoprojekcijos ir aktoriai vilkėjo ryškius kostiumus.

Žinoma, kokių meilės dramų buvo galima tikėtis iš mūsų teatrinio mefistofelio Jono Vaitkaus – netgi įtariau, kad jis specialiai paėmė silpną dramaturginę Jono Griniaus medžiagą. Taigi, pasak J. Vaitkaus, gražioji mūsų legenda nuseno ir išvarvėjo, dabar tuose valdovų rūmuose žingsniuoja dama Diana, panaši į skandalingąją Kseniją Sobčiak. Tarsi sumažintoje teatro scenoje pirmame veiksme siūbuoja ir buria skaidrus plastikinis rutulys, o antrame blogą lemtį įkūnija dvi kruopščiai pagamintos ir aukštai pakabintos rankų plaštakos. Videoužsklandos su sumaišyta heraldika, aktorių ovaliais portretais ir figūriniais paspalvinimais visą laiką priminė kažką seniai pažįstama – ogi mūsų animatorės konstruktyvistės N. Valadkevičiūtės filmus. Spektaklio išorė, jo pabrėžtinai trys intensyvios spalvos (balta, juoda ir raudona) yra svarbiau už viską, tekstas tyvuliuoja kažkur po apačia, jis tėra stovintis vanduo ir tik keli aktoriai paverčia jį gyvu.

Blondinės Barboros (akt. S. Janušauskaitė) veidelis efemeriškas, nublukintas, jis tuoj ištirps ir sudūlės, balto šilko suknelė ant nuogo kūno išryškina net ir kepenis, kurias tuoj sukapos Bona. Siluetas fantastiškai gražus, tačiau jis be kūno ir kraujo, tarsi nupieštas. Žygimanto (akt. A. Latėnas) melodraminė deklamacija gal ir tinka menus ir mokslus rėmusiam karaliui, bet izoliuoja jį nuo visų veikėjų – Barborai lieka bendrauti su šešėliu, susikurtu valdovo įvaizdžiu. Radvilos ir visi senato nariai, tai frontaliai išrikiuojami, tai susodinami, nuobodūs tiek publikai, tiek patys sau, vargšo K. Smorigino žandikaulius, atrodo, tuoj išnarins žiovulys. Iš tiesų, žiauru vaidinti rekvizitą. Dekoratyviame spektaklyje savo vaidmens urvelį vis dėlto prasigraužė puiki aktorė A. Bendoriūtė (būrėja Zerida), kuri turbūt net ir klasikinę tarnaitės frazę „prašom valgyti“ ištartų taip, kad visi atsibustų. Taip pat ir ilgai nevaidinusiai K. Andrejauskaitei Bonos portretą pavyko ištempti iki trijų matmenų.

Sunku žiūrėti į puošnius pažįstamus aktorius, dirbančius kas sau ir nė nelaukiančius atgarsio iš publikos. Tuo labiau Jaunimo teatre, jau po remonto apsivaliusiame, susistačiusiame uždegančios spalvos oranžinius krėslus.

„Pas pažįstamus...“ (pagal A. Čechovo apsakymus) – pavyzdinis režisierės ir pedagogės Laimos Adomaitienės darbas su antrakursiais studentais, eisiančiais dirbti gal į Rusų dramos teatrą, o gal dar kur nors. Įdomu, kad į rusakalbių kursą priimami ir lietuviai. Kadaise į konservatorijos aktorinį ruso ar lenko arčiau kaip per patrankos šūvį neprisileisdavo, dabar akcentas – ne yda, o tiesiog papildanti įvairenybė. Maloniausia žiūrėti, kaip studentai moka ir mokosi dirbti visi kartu, vienoje ankštoje krūvoje. Plastiškąjį teatrą išpažįstanti L. Adomaitienė (garsioji „Raudonkepuraitė“ Telšių teatre) audžia voratinklį iš nenutrūkstamo judėjimo gijų, iš smagių žaidimų „aukščiau žemės“; turbūt firminėje spektaklio scenoje visi personažai, pasigriebę kas kėdę, kas lagaminą, juda apsibrėžtame rate tarsi sulėtintame filme. Trijose istorijose kažkas pas kažką atvažiuoja, apsikabina, užmezga mazgelį ir išsiskiria. Nuolatinėje prietemoje su dūmeliu studentams dažniausiai leidžiama bendrauti pernelyg neišsišokant, be ilgesnių stambių planų (tik pabaigoje su savo charakteriu išsiveržia vienas Ponas ir tuoj sulaukia publikos reakcijos). Iš kur šitie „pažįstami“ paimti – iš A. Čechovo ar A. Ostrovskio – kol kas nelabai gali įžiūrėti, bet etiudiniai portretai laikui bėgant bus tobulinami.

„Gyvasis „Vyšnių sodas“ autorių yra pavadintas videoinstaliacija („arba vadinkit kaip norit“) ir parodytas Rusų dramos teatro scenoje pastatytuose ekranuose. Grupė vienminčių menininkų, kuriems vadovavo suomis režisierius Kristianas Smedsas ir kritikas Audronis Liuga, jau keletą kartų per praėjusius metus kvietė pažįstamus žiūrovus atvykti į vieną vilą už miesto ir pažiūrėti, kaip jie, tie vienminčiai, gyvena tarsi realioje A. Čechovo „Vyšnių sodo“ aplinkoje, kitaip sakant, natūroje, kaip skaito ir ieško atmintinai žinomos pjesės parafrazių (bandyta rodyti ir per LTV2).

Kinas šitą stebuklą jau yra atradęs. Filmavimo aikštelėje, kai, pavyzdžiui, „Nebaigtą pjesę mechaniniam pianinui“ kūrė talentingas režisierius N. Michalkovas ir grupė susiplanuodavo daug „filmavimo natūroje“ dienų, manau, būdavo pasiekiamas panašus, bet daug kartų stipresnis persikūnijimo efektas. Aktoriai dar ilgai pasakojo legendas apie gyvenimą kaip viena šeima, apie tokiose uždarose aikštelėse ir „gyvuose paveiksluose“ patirtą *kaifą*.

Žiūrovui, kuris lietui lyjant sėdi pasodintas kažkur Valakupių miške, vilos viduje ar lauke, ir mėgina dalyvauti bendrame susiliejimo procese, turėtų būti paprasčiausiai nepatogu, apmaudu. Žiūrėti dokumentinį filmą apie tą procesą jau kur kas įdomiau, nes atrandi nematytą neregėtą A. Čechovą, ir gal net ne tose vietose, kurias tau buvo pažymėjęs sumanymo režisierius. Vertingiausi filme yra nesuvaidinti J. Budraičio, J. Vaitkaus, V. Anužio, A. Bendoriūtės svarstymai apie jų sunkų asmeninį artėjimą prie A. Čechovo kūrybos; į miniatiūrines inscenizacijas su tariamais pjesės personažais gali žiūrėti kaip į keistus tos pjesės aplinkkelius arba tiesiog kaip į čia irgi dalyvaujančio B. Šarkos klounadą.

Visgi dokumentinio filmo pabaigoje, manau, pavyko sugauti „gyvąjį“ A. Čechovą. Ir padaryti tai netikėtame užribyje, nepasitelkiant pjesės. Po sunkios darbo (gyvenimo) dienos ar nakties ant suoliuko be jėgų, persirūkę ar persigėrę, sėdi tikrų tikriausi žmonės (J. Vaitkus, V. Kelmelytė, J. Budraitis), kalba kažkokias nesąmones apie medų ir moteris – taip pat, kaip buvo kalbama apie nepakeliamą karštį Afrikoje... Kibirkštis prabėga, likimai dūžta kaip ir prieš šimtą metų.

JŪRATĖ VISOCKAITĖ

Parodos

Atspindžiai

Žingsniuodamas rudeninio Vilniaus gatvėmis gali pasijusti it mindžiodamas parodų salių parketą. Vitrinos atspindi keistą, jau spėtą primiršti pasaulį it slapta iš sapno išvogtą laišką, kuris jame gulėjo ant naktinio stalelio, šiuo metu neturinčio keturių medinių kojų, nes šių atminimo išvogti iš tos keistos realybės taip ir nepavyko. Nežinomo garsaus dailininko drobės keičia spalvas, krenta ant žemės. Mes jas mindome ir šloviname praėjusios vasaros atodūsį, kuris dekonstruotas ir išslapstytas atspindžiuose.

Vokiečių gatvėje nejučia įmyniau į savo atspindį menininkės Aurelijos Maknytės bute – vitrinoje puikavosi miela netvarka dvelkiantis parodomasis būstas. Sujauktas guolis, televizorius, stalinės lempos apšviestas apskritas stalelis, kurio paviršius pagamintas iš kelio ženklo, knygos... Drauge žygiuojantis bičiulis pastebėjo, jog visos knygos išrikiuotos taip, kad negalėtum perskaityti nei autorių, nei pavadinimų. Atspindžiai taip pat neturi nei autorių, nei pavadinimų, pagalvojau tuomet. Ir dar sykį žvilgtelėjusi į savo atspindį vitrinoje taip ir nesupratau, ar aš ūmai persikėliau į A. Maknytės butą, ar jis į mane.

Padėtis pasidarė dar keblesnė perskaičius greta vitrinoje apsireiškusio būsto kabantį konceptą. Šis skelbė, kad projektas vadinasi „Savaitė“ ir trunka nuo 2005 m. Jo esmė, o gal paviršius, o gal nesvarbu, o gal, visgi, pavidalas toks – savaitę kiekvienas norintis gali gyventi menininkės A. Maknytės bute. Skelbiama, kad tai kvietimas „drauge kurti bendrą kūrybinę erdvę“. Veikiausiai kalbama visai ne apie vitrinoje besipuikuojantį sujauktą guolį, susivokiau. Net žadama duoti savaitei raktus ir, jei dalyvaujantysis pageidauja, pati menininkė gali kartu negyventi.

Vos už kelių žingsnių nuo A. Maknytės kambario, kuriuo dažniausiai nestabtelėdami be atvangos plaukia praeivių atspindžiai, Dailininkų sąjungos galerijos vitrinoje atidaryta metalo dailininkų paroda. Sauliaus Vaitiekūno darbo „Žalia giria, balta jūra“ fragmente matyti baltame fone įtaisytos baltai nudažytos dujokaukės, tai savotiškas ornamentas, bandymas kalbėti tyla. Tenka pripažinti, kad ši tyla iškalbingesnė už daugelį jo kolegų netaupiai vartojamų „žodžių“. O kad jau prakalbome apie žodžius, tai negaliu nepastebėti ironiškos pastabos greta S. Vaitiekūno darbo: „pergalei žalgirio mūšyje /1410/ ir „nord stream“ dujotiekio statybos darbų pradžiai /2010/ paminėti – ...mūšis laimėtas – kova tęsiasi...“

S. Vaitiekūno darbo fragmentas yra mano galvos aukštyje ir žiūrint į vitriną atrodo, kad jis – atspindžio galva, tas baltas chaosas su baltomis dujokaukėmis, besimaudančiomis jame, balta bauginanti jūra, mirties deivės Kali spalva vilnijanti Baltija – kaukolės indo turinys ir pats indas. Kaukolių servizas išstatytas vitrinoje it skrupulingos miesčionės svetainės spintoje.

Senamiesčio menininkų galerijoje / dirbtuvėje (Totorių g. 22–4, Vilnius) atidarytoje jaunos tapytojos Eglės Karpavičiūtės parodoje „Science fiction. Retrospektyva“ neapleido jausmas, kad daugelis autorės darbų, kuriuose lankytojas gali regėti šviesų ir pavidalų atspindžius, nejučia kelia kai kurių fizikų užduotą klausimą – galbūt žiūrėdami į veidrodį ar eidami pro vitriną mes patys esame atspindžio atspindžiai. O galbūt ši esatis, kurioje esame įpratę būti, yra vientisas didelis atspindys kitos būties, kurią laikome atspindžiu. Vyraujantis E. Karpavičiūtės darbų motyvas – pasirinkti vaizdai, detalės išraunami su šaknimis iš menamos-esamos tikrovės, iš kitų daiktų ir objektų kaimynystės bei trimatės erdvės daržo. Tai tas pat laiškas, kuri gavai sapne, o nubudęs užčiuopei saugiai gulintį savo megztinio kišenėje, nors stalelio, ant kurio tas laiškas ilsėjosi sapne, šioje realybėje nėra. Skirtumas tik tas, kad E. Karpavičiūtės darbuose nėra nei stalelio iš vienos realybės, nei kišenės – iš kitos, taigi, paveiksluose vaizduojami objektai neturi greta savęs to, kas juos sietų su bet kuria realybe. Jusliškai tai daiktai be „tėvynės“, sąsajos su realybe neturėjimu primenantys kapitoną iš didingosios Wagnerio operos „Skrajojantis olandas“, kuris buvo pasmerktas gyventi amžinai ir tik kas kelerius metus jam buvo duotas šansas panaikinti prakeiksmą, radus naują tėvynę, kurią jis brangintų, mat nubaustas amžiais skrosti jūros bangas jis buvo būtent dėl to, kad nebrangino savosios tėvynės. O šiame kontekste tėvynė ir realybė savo prasmėmis faktiškai gimininingos sąvokos.

E. Karpavičiūtės paveiksluose pavaizduoti objektai yra belaikiai ir beerdviai, išoperuoti iš bet kurios realybės, neturintys tėvynės, pažymėti amžinybės prakeiksmo ženklu. Šio objektų efemeriško perteikimo tapytoja pasiekia su stebėtinu lengvumu naudodama atrinktų vaizdų modeliavimo principą bliką – atspindį. Šviesos atspindžiai, objektų atspindžiai E. Karpavičiūtės darbuose netenka savo ankstesniųjų būties „įkapių“, atsikrato savo esmės, funkcijos, savasties, tad tarsi yra pasmerkiami likti vien tik paviršiaus atvaizdu, tuščiu, beprasmiu kiautu, tačiau ir tai jiems nelemta, nes autorė juos „apiperi“ ir norom nenorom žiūrovas jaučia, kad drobėje vaizduojami kauliukai, lenktyninės mašinos ir kiti „kiaušiniai“ tuoj tuoj įskils, praplėš lukštą ir išsiris patys iš tavęs. Tai naujas filosofinis lygmuo, tobula vizualinė kvintesencija, kviečianti susipažinti su apriorine būtimi. Iš objekto ketina išsiristi tas pats pavaizduotas objektas, it kokia matrioška, tik skirtumas tas, kad tiek drobėje pavaizduoto objekto, tiek to, kuris kėsinasi iš jo išsiristi, dydis toks pats. Tai kaip apiperėtas veidrodis, kurio lukštui suskilus išsirita ir nelauktai cypsėti ima kitas veidrodis, begalybė.

Tuo tarpu studijoje-galerijoje „D’arijaus papuošalai“ veikianti Artūro Braziūno tapybos darbų paroda ne tik teptuku kalbina atspindžius, bet ir pasideda ant lėkštelės pavadinimą „Atspindžiai“ ir pjausto jį peiliu ir šakute (kažkur greta ant naktinio stalelio mėtosi ir gelsva popierinė servetėlė, skirta pavadinimo „Atspindžiai“ raidžių atspindžių likučiams nusišluostyti, nors nusišluostyti save atspindžiu būtų kur kas apdairiau). Tačiau A. Braziūno darbai linkę pasišnekučiuoti su lankytoju ne apie atspindžius ar atspindį, o veikiau apie atspindžio galimybę – lelijos, laivai sau patogiai įsitaisę ant vandens ir, sakytumei, nuobodžiauja. Gal kažko laukia ar laukiasi, bet taip ir nesulaukę persileidžia ir ramiai ramiai kraujuoja po savimi Kedžio megztuko spalvos kraujais-vandenimis paveiksle „Vakaras prieplaukoje“ arba ryškiai raudonų potėpių chaosu plazda įspūdingo dydžio drobėje su dviem, regis, visai linksmai nusiteikusiomis avies galvomis.

Kreivą veidrodį priminė aplankyta VDA studentų ir dėstytojų paroda galerijoje „Akademija“. Pirmame aukšte eksponuojami dėstytojų darbai pasirodė labai skirtingo meninio lygio, bet kad ir koks jis būtų skirtingas, nedvejodami galime tvirtinti, kad antrame aukšte egzistuojantis dėstytojų parodos kreivas atspindys – studentų darbai – apskritai net nepriminė to, ką būtų galima eksponuoti galerijoje. Norom nenorom į galvą, it į kokį ant žemės bumbtelėjusį obuolį besikėsinantis kirminas, vis lindo įkyri mintis, jog studentų darbai tokie silpni pasirinkti tyčia, kad ryškiau kontrastuotų su dėstytojų darbais. Bet būtų bylojama – iš mūsų jiems dar daug ko reikia pasimokyti. Ir bylotų taip aiškiai, kad net į parodą užsukusiam Prancūzparkio balandžiui tatai taptų nenuginčijama aksioma, kurios nevalia lesti.

AUŠRA KAZILIŪNAITĖ

ARTHUR YAP

Arthuras Yapas (1943–2006) yra plačiai pripažintas kaip vienas iš geriausių Singapūro poetų. Už 1971 m. išėjusį rinkinį „Tik eilės“ („Only Lines“) jam buvo skirta Singapūro nacionalinės knygų plėtros tarybos pirmoji poezijos premija. 1983 m. buvo apdovanotas prestižine Pietryčių Azijos rašytojų premija ir kultūros medaliu už nuopelnus literatūros srityje. Taip pat jis buvo produktyvus dailininkas.

plėtimasis

per aptemusio dangaus platybę
neprasiskverbs raudonos žaros,
nežaižaruos saulėlydžiai

ten spindulių neliks,
sutemus
horizonte eilė namų
suauga su dangumi
ir kas pasakys,
kaip čia baigsis;
negaliu sukramtyti mėnesio į dienas
kaip ir dienų į valandas
ir surikiuoti tų valandų
ištardamas, be konteksto, aš žūstu.
kadaise vienoje dienoje
sutilpo diena ir naktis,
o dabar tik dienų ir naktų
amebos,
namų kempinių eilės
mirksta danguje,
kempinių dangus
skverbiasi į namus,
ten kadaise namai karojo nuo dangaus,
dabar jie suspausti.
taigi vienas miestas plėsdamasis
turi atsiremti į kitą,
antraip jie žus

nakties medžiams augant ir augant

paskutinį sykį matytas

jis pasakė tris dalykus & jos atsakyme
skambėjo kasdieniška neviltis.
ten jis tūnojo, neslėpdamas savo žiaurumo.
netikėtai prislėgė ją liūdesys
&, be įprastų dalykų, nauja aštri
neapykanta &, jai nuslūgus,
dingo jos liūdesys. jos gailestis ir apmaudas,
atrodo, išsruvo pro pirštus;
per daug aliejaus ant supjaustytų daržovių;
jos emocijos, šokčiojančios tarsi
vaikiškam gyvačių
& kopėčių žaidime, languota šluostė.
tris kartus kanalizacijos vamzdžiuos
sukliuksėjo & jos prašymas buvo aiškus.
jis dar gaišo, bandė sutaisyti vandentiekį.
gyvatės & kopėčios nuplaukė žemyn,
morkų galiukai, paprikų sėklos &
svogūnų šaknys.
jis atsitiesė & ji numetė šluostę.
jo veidas kaip šaškių lenta. ji aiškiai išvydo,
kaip minkštėja jo bruožai, & žengusi pirmyn
išpylė savo ašaras į kriauklę.

tavo gerumas

Keithui

kartais plyksteliu pykčiu dėl tavo gerumo,
kurio niekas negali sudeginti,
apie tai ne man diskutuoti.
žinau, prie tavęs jaučiuosi gerai.
& to man užtenka, mano drauge.
ši draugystė visam laikui; eilėraštis
trumpas, nevisavertis &, išskyrus vieną žodį,
visiškai nereikalingas

įmantrus įvykis

jei būčiau tavo vietoje, išvaikščiočiau tamsią
naktį iki šiokios tokios šviesos, žibinto stulpo
ar apšviestos parduotuvės, & sustočiau prie
durų, pasitaisyčiau batų raištelius ar
nusišypsočiau,
norėčiau surasti rūsio laiptus,

smarkiau suplaktų tavo širdis. be to, norėčiau
sužinoti apie rytdienos pobūvį: kiek ateis, ko
nebus, nakties jautri ausis pagauna tolumos
vienišumą .

ar šoks susiglaudę skruostais? ar
kas nors
smulkiai apsakys savo keistus
poelgius?
& ar kas suskaičiuos taškus? ar tu uždarysi duris?
kodėl tu vis dejuoji?

jei būčiau tavo vietoj, džiūgaujantis keistas
vaikinas: dienos jautri akis mato klastingą
žvilgsnį tolumoj.

Puikioji jaunystė

jie gražūs. jei būtų buvę skirtingos
išvaizdos, vieną iš jų
ji/s būtų išskyrę. vieno panašus žvilgsnis,
atrodo, ištrina kitus:
kaip gėlių grožis,
vieno charakteringi bruožai,
atitinkamai atsikartojantys kituose,
yra bendrai panaikinami.

jie kasdien nueina į pajūrį su vandens buteliais,
iš kurių, atrodo, amžinai gurkšnoja.
jie turi savo įpročius,
kuriems, kaip šviesoforams, būna paklusnūs.
jie nueina į diskotekas ir šoka smarkiu tempu.
visada linksmi, saulė nenusileidžia jų veiduose,
ir net tamsa neaptemdo jų įdegusios
odos.

jie be nuodėmės leidžia savo dienas.
kai vienas susilaužė koją, kiti nekreipė
dėmesio. Ir jis su lazdomis neatsiliko nuo kitų,
o kitas po motociklo avarijos buvo pavadintas
siaubu,
tai jo paties jaunystės variantas, gerai
besijaučiantis, esantis.

sykį vienas nutilo ir nubalo, blyškumas
pabaltino jo įdegusią odą, kiti visą gražią
popietę plaukiojo iki nuovargio, tuomet krito
ant smėlio vienišas, skausmingai patvirtino
sergantis AIDS .

gyvenimas apverstas –
tvarkaraštis sukurtas.
o pagalba buvo
visų noras visapusiškai padėtį sušvelninti.
kartais abejoti, kartais ramintis;
kažkas suklydo, kažkas visada gelbėjo,
nesvyruojantis.

jaunystė gali būti nuostabiai graži.

Vertė Lidija Šimkutė

Ievos Laniauskaitės piešinys

ERNESTAS NOREIKA

Lelijos šokis

jei virstum šešėliu lelijos, perkūnijos mezginiu,
už veidrodžio slepianti veidą, išplėštą iš sraigės,
jau viskas nurimo. lietus. irgi baigės. tik kiautą
šukuojančios šukos. jau laikas molinį dievuką
prikalti prie nendrių, keturiais lietumis iš upelio,
kol pėdas įrėmina žingsniai, lai keliasi paukščiai,
budėję narveliuose. prikalki mane prie liūties per
per kūniją, prie kranto tupinčios valties, kad ma
tyčiau tik tyčia, kaip tamsos atsliūkina ir klaupias
žaibuojančiai dagčiai. jei virstum šešėliu lelijos,
kai sninga, kai šalta, o gal tik ruduo man primena:
žydėjo žvaigždyne lelijos. dabar tik ugnis ir vanduo

Povų ežeras

išsinarini iš nakties kaip kaulelis ugnies iš chrismos
ir pažyri vėrinio upėmis, veriančiai varstomom vėjyj,
nieko nelieka, tik riksmas drugelio dvaselės palėpėj,
prie mėlynų nuotraukų, pavėsio vandens. Iškalbėti

tylėjimai neregio, vedančio baltąjį tigrą už pavadžio
palakti akių iš veidrodžio pamesto. tavo. tik lyja ir
lyja ir daugiau nesimato. nei žydinčių krūmų, nei
degančių pievų. nei galo. nesimato ir išnarų, lyg

nebūtum iš perlo išlipus, lyg nebūtum siųsta kaip
dalis dangiškosios ugnies, lieka nuotraukos, mėlynas
drugio plazdėjimas, riksmas ir sunerti sparnai
iš sudžiūvusių sodų drėgmės. ir panyra naktis į

tave ir narinasi oras laikrodėliais mažais ir lietum
žvakės degančio dievo, viskas vykdavo vasarom,
tą kartą liepą buvo karšta ir deganti upė nusinešė
lieptą: iki šiol regiu, kaip mėnulį naktim šoki liepose.

Į sodininką

mėnuliaveidi sodininke, ant smėlio rugiagėlės, kupranugariai apsirengę
boružėm, sakyčiau, šiąnakt lis, bet nemanau, kad gertų vandenį gėlė
taip godžiai. ateis naktis. nuvys. taip kaip nuvyto sodai melsvame veide
ir taip nuvyto veidas soduose, sakyčiau, kad buvau kažkur, deja, nebežinau,
kur sapnas, kur tikrovė ir kur vaivorykštės, pakylančios iš pievų ant vabalų
sparnų, ant smilgos koto, ir nelinkėjau blogo dievo, tik to, ką knygos moko.
ir to, ką slepia vasarą žvaigždės sekretas, bet niekaip šito neišmokai, kad
miršta mylimos ir iš aukštai atskleidžia ašarą. bet ko tais ji nenuvysta rytą,
ir prieš akis iškyla mirusios vaivorykštė, o mandolina skamba vis ir skamba

ašaros ir rožinis

*Kvepia**

nieko pakeist negaliu, kai už kregždę įaugi voratinkly,
barsto riešutus senas mėnulio lazdynas ir rožynai nutyla
žydėti kartu su šviesa palei upės tekėjimo kryptį

tas ryškus lempučių žydėjimas naktį, kol dar plaka žvaigždė
elektros mergaitėj, išeinu vis dar basas į apnuogintą aikštę,
kad surasčiau laiškelį, iš plauko nunertą, ir prisėsčiau ant

kranto, kur mylisi rūkas, išgerti arbatos su citrinos drugiu,
šitas skonis man primena vasaros mantrą, iškarpytą iš
žilo, burnos be dantų, kai viskas tik tveriama iš kaulų

ir sruogų ir tu iš mėnulio ploniausių plaukų, graudu,
kad save miesto varpui apnuoginau, o prie Viešpaties stalo
kėdės nerandu, tik laiškelį, kurį parašiau atsisveikint,

dabar narsto jį senas mėnulio lazdynas, auga plaukas,
gal tavo? į tylą, girdžiu, kaip rožynai netyčia pražysta...

* taip kaip kvepia labiausiai

Vakarų Pekinas

Piliulės ir Mėnulio kiškio šventės. 798

2010 09 18

Ką tik grįžau, jau 23 val., eisiu pamokų ruošti; rytoj sekmadienis, tačiau vėl tas gyvasis aliarmas vers iš patalų, nes darbo diena.

Darbo, nes kažkada toks vienas nemirtingasis Houi, kur tarnavo pas dangaus valdovą, užrūstino savo šefą ir kartu su pačiute buvo nublokštas vargti į žemę: tada jis nušovė tokius saulės paukščius ir už tai iš Kinijos imperatoriaus dovanų gavo nemirtingumo piliulę. Jis tą piliulę paslėpė, tačiau pati, vardu Čang, užsigerdama vandeniu tuos vaistukus sugėrė ir nukeliavo į Mėnulį. O Mėnulyje, kaip žinoma, gyvena kiškis, nes kažkada trys išminčiai apsimetę elgetomis prašė maisto beždžionę, lapę ir zuikį. Du pirmieji juos papenėjo, o kiškelis nieko neturėjo, tai šoko laužan ir save pavertė kepsniu, kad tie diedai galėtų pavalgyti. Kai seniai prisiputo, jiems pagailo kiškio, tai nusprendė jį nuboginti į Mėnulį. Nuo to laiko zuikis ten ir gyvena, turi savo butą – galim jo siluetą matyti iš Žemės. Ta moteris Čang nukeliavo pas kiškį ir ten pasiliko. Jos vyras Houi tuo tarpu įsigijo butą Mėnuliui priešingame jang šviesulyje – Saulėj. Taip jie ir gyvena vienas priešais kitą ir kartą per metus pasimato – aštunto Mėnulio mėnesio penkioliktą dieną. Mėnulis tada būna pats pilniausias ir gražiausias metuose, nes žmona pasipuošia prieš pasimatymą. Šiemet ši rudens vidurio šventės diena bus rugsėjo 22-oji – kinai valgys Mėnulio pyragėlius (į juos XIV a. toks vyrutis įkepė specialius laiškelius miestiečiams, kad aštunto Mėnulio mėnesio 15 dieną išskerstų mongolus – taip kinai išsivadavo iš priešo). Žodžiu, rytoj reiks į pamokas, nes atidirbsim už tos piliulės ir laiškelių pyragėliuose šventę (labai graži man kinų mitologija, galėčiau dar papildomai pavargti už tokias įstabias istorijas).

Šiandien ryte nulėkėm į Pekino geležinkelio stotį užsisakyti bilietų į Šanchajų. Stoties interjeras, sakyčiau, buvo įrengtas dairantis į Egiptą, Maskvą, Gariūnus ir pagodas. Labai savotiškas hibridas. Stoty – milijonai platformų, langelių, šviesleničių, rentgeno aparatų. Išstovėjom eilę, tačiau liepė ateiti pirmadienį – atseit tik 10 dienų prieš kelionę galima įsigyti bilietus. Sugaišom daug laiko, tačiau viskas į naudą – kai keliausim, žinosim, kaip orientuotis šio monstro viduriuose.

Perėjom dešimt viadukų, tris transporto mazgus, kelis kartus pakeitėm metro, sėdom į autobusą ir nuvykom į garsųjį 798. Tai – Kinijos Sohas, menininkų rajonas. Iki dabar veikiančiame elektros prietaisų fabrike įsikūrę šimtai galerijų, menininkų dirbtuvių. Per tas keturias valandas apžiūrėjom turbūt tik pusę eksponatų – ėmė temti, laukė ilgas kelias namo. Būdama ten pamiršau, kad esu Pekine. Jaučiausi kaip Berlyno „Tacheles“, Londone ar Niujorke. Lankytojai – vieni stileivos, europiečiai, kurie išsidrėbę ant ypatingo dizaino fotelių geria kavą arba už 50 juanių valgo picą. Labai jau turistinė vietelė.

Ilgai apžiūrinėjau Wei Lu darbus, matyt, per ilgai, nes galerininkė priėjusi puolė pasakoti apie menininką, jo šeimą, gyvenimą. Gal manė, kad ketinu pirkti. Kita dizainerė siūlė pasimatuoti jos siurrealistines-komunistines kičines sukneles (nes ėmiau čiupinėti) ir po nosimi pakišo „tik“ penkiaženklį skaičių...

Iš darbų gausos geriausiai atsimetu žolės sodinimo ant nugaros performansą (Boriso Viano „Dienų putos“ herojei lelija pati, be sodinimo, išaugo plaučiuose), iš gulbės ir triušių padarytas iškamšas, merginą su skutimosi peiliuku burnoje – kol ji papasakojo savo istoriją, peiliukas jau buvo supjaustęs jos burnytę, – į gigantišką kamuolį susuktas mėlynas muliažines avis, Peliuko Mikio vidaus organų išklotinę, rusų galerijas, kuriose kabo zebrų, liūtų, pjautuvo ir kūjo herojų bei liaunų putlių rusaičių aktai... Dar patekom į kažkokį furšetą, parodos atidarymą: buvo eksponuojamas kažkokio vyručio CV – kur gimė, ką mylėjo, kur studijavo, ką sukūrė (ant baltų sienų kabėjo dokumentų ir archyvinių nuotraukų išklotinės). Prie išėjimo griaudėjo techno – būriavosi šimtai naujausio mados klyksmo apologetų. Vyko kažkokie videoreivai, norėjom apžiūrėti erdves, bet jau tingėjom, be to, bilieto pareikalavo sargybinis – ai, kitą kartą.

Penktadienį, per taiči užsiėmimą, sugebėjau palaikyti pokalbį su instruktoriumi – tuo žvitriu senuku.

– Ar pavargai? – paklausė taiči meistras.

– Ne, nepavargau, – atsakiau (kiniškai).

Taigi, viskas tik geryn. Pamokos ne vėjais eina. Va, ir nemiga baigėsi. Turbūt dėl to, kad pagaliau turiu savo internetą, ryšį su pasauliu – nereiks prašytis prie „Google“ nei lapės, nei beždžionės. Dabar žinosiu, kas kada ką Lietuvoje nužudė ar išprievartavo: kai atsiverčiu „Delfi“, užsimanau pas tą kiškį ir Čang, kur Mėnulyje gyvena.

Rytinės viršukalnės šventykloje. Daosistų dievai ir demonai. Autorės nuotrauka

Vaikų auginimas pagal kinus. Mano „miau“ – *hěn hǎo*!

2010 09 19

Kinai savo vaikų kelnėse iškerpa užpakalio zoną. Kai mažučio šlapimo pūslė arba žarnos pareiškia pageidavimą nusilengvinti, vaikas patupdomas prie medžio. Kai viskas baigta – padedamas atgal, kur buvęs. Čia pat jo tėveliai prie gatvės išsistatę keptuves čirškina špinatus, pjausto mėsą, formuoja koldūnus, niurko šunis. Kinų imunitetas – plieninis. Jeigu kada auginsiu kokius vaikus, irgi tąsysiu po nešvarumus ir šiukšlynus – jokia *zaraza* tada jų neims. Tikrai jau netepsiu jokiais pieneliais ir muiliukais nelepinsiu!

Šiandien po pamokų nuėjau prie ežerų. Norėdama išvengti rikšų, kurie tempiasi į savo karietas, ėjau nuošaliomis gatvelėmis. Staiga už nugaros pasigirdo kniaukimas: miaukė dviračiu važiuojantis vyras. Kniaukė be perstojo ir vingiavo paskui mane (mėginau mėtyti pėdas, bet kniauklys neatstojo – priskreto). Galiausiai ir aš jam atkniaukiau.

Taip ir ėjom kokias penkias minutes gatvelėmis: jis „miau“, aš jam atgal – „prrrmiau“. Keitėm tonus ir garsumą. Tada prisivijęs nusišypsojo, pasakė *hěn hǎo* („labai gerai“) ir aplenkęs mane numynė savo keliais.

Mėnulio atostogos

2010 09 24

Groja Vincentas Gallo. Pilnačiai Vincentas irgi labai patinka: nepasibeldusi įšoko pro langą ir ritinėjasi ant grindų. Kinai valgo visa, kas juda. Mėnulis šokinėja ant mano grindų, todėl užsirakinu, kad neįeitų koks kinas ir nesuvalgytų šio šviesulio su visu ten gyvenančiu zuikiu.

Užvakar vakare, kai Mėnulio ponia Čang su kiškiu apsitaisė savo gražiausiais rūbais, Pekino gyventojai išėjo į gatves. Mudvi su Pavlina sėdėjome medyje ir stebėjome, kaip seneliai su anūkais fotografuojasi pilnaties fone, kaip aplink Mėnulį, lyg uodai kokie, zuja tamsoje mirksintys aitvarai. Grojo muzika, tvoskė kepamos mėsos. Jaučiausi lyg J. Basanavičiaus gatvėje, tik ši Palangos alėja vakar vyko drakono viduriuose – ore tvyrojo sunkiai įvardinama senovė.

Dieną su kambario drauge nuvykome į daosistų šventyklą. Vienuoliai ruošėsi Mėnulio iškilmėms: dėvėjo proginius rūbus, grojo gongais ir priešistoriniais styginiais. Ant akį rėžiančių rožinių ir geltonų altorių įkurdintos dievybės buvo tingios ir tyliai raugėjo. Suprantama: šitiek maisto joms buvo prikrauta, kaip neapsirysi!

Šventyklos kieme išaugę medžiai apsiausti mėlynais audeklais. Jau anksčiau pastebėjau, kad ne vietoje išaugęs Kinijos medis nekertamas, o paliekamas su visais išlinkimais ir pavojumi užversti namą. Tarkim, jeigu statant tvorą jos linijoje auga medis, jo niekas nepjaus – tvora mandagiai pasitrauks į šoną.

Kieme stovinčiuose „gardeliuose“ buvo išstatytos skulptūros, vaizduojančios upių, vėjo, žemės ir kitų gamtos stichijų dievus bei demonus. Grupinės skulptūros vaizdžiai dėstė higienos ir moralės tiesas: nevalyva moteris raitėsi kančiose, o daug negerų darbų dariusieji stovėjo su gyvūnų galvomis – už blogį jiems teko kiaulės, vištos ar uodo kūnas.

Ne mažiau siurreali buvo senovės kinų liaudies švenčių ekspozicija: tigro formos batukai, trigalviai aitvarai, šilko piešiniai, vazos, apeiginiai daiktai, brėžiniai... Mėnulio kalendoriaus šventės – tai nesibaigiantis mitologinis epas. Tų šventinių daiktų buvo tiek daug, kad mano galva galiausiai perkaito, o akys apraibo.

Grįždamos namo pripirkom Mėnulio pyragėlių ir nunešėm į stiklinį mūsų mokyklos sargybinių namelį. Uniformuotos budėtojos, šiaip jau iš išvaizdos nesiskiriančios nuo devynmečių mergaičių, gavusios pyragėlių labai nudžiugo: jos gal net tokių niekad nebuvo mačiusios. Mažutės tik sargauja, nieko nevalgo, nemiega, oro pakankamai negauna, todėl ir neauga. Gal jas patėviai vos gimusias pardavė tarnauti į *Central Academy of Drama*? Pekino piemenukės.

Antrąją Mėnulio atostogų dieną iš pat ryto susikrovėm kuprines ir patraukėm į autobusų stotį.

Po geros valandos buvom 70 km už Pekino. Vos išlipus mus apipuolė kinai, siūlantys keltuvus, taksi, nakvynę, džiovintų vaisių, patalynę, kelioninių peiliukų, gaiviųjų gėrimų... Užsidengiau galvą megztiniu ir nėriau pro mane apspitusią minią.

Atakos tuo nesibaigė. Vairuotojai tempė į savo automobilius ir siūlė nuvežti iki mūsų tikslo – Didžiosios kinų sienos. Išsirinkome gausiai besiskrepliuojantį vairuotoją. Tiksliau – buvom priverstos išsirinkti būtent jį, nes senis pasirodė besąs subtilaus psichologinio smurto virtuozas: pačios nesuprantam, kaip atsidūrėm jo automobilyje.

Sakoma, kad nuo lankytojų gausos Didžioji kinų siena įlinksta. Išsirinkome mažiausiai lankomą ir tarp turistų nepopuliarų privažiavimą (jų yra keli), todėl atvykus prie sienos mus pasitiko vietinės senutės, siūlančios pirkti migdolų, o ne aršūs suvenyrų pardavėjai. Senis iki kalnų mus vežė pasiutusiu greičiu: nesuprantu, kaip vidury gatvės žioplinėjantys šunys liko nenutrenkti, o mes nepalindom po sunkvežimiu.

Siena atliepia kalnų reljefą, todėl lankytojams tenka užsiiminėti alpinizmu. Kelias status, plytos nubyrėjusios – tenka lipti atsargiai arba ropoti keturiomis. Pasiekus viršūnę siena leidžiasi žemyn – grindinys „krenta“ į kalnų prarają. Taip ir lipi – aukštyn žemyn, aukštyn žemyn, prakaitui žliaugiant. Pasiekus bokštą galima klibančiomis kopėčiomis užsikabaroti į jo viršūnę. Atsiveria įstabus peizažas: varstoma aštrių saulės šešėlių, kaži kur į visas puses vingiuoja siena. Ši raityta gyvatė yra beveik 9000 km ilgio ir eina iki pat Gobio dykumos. Pavliną apėmė katarsis: užsilipusi ant viršukalnės sau pasižadėjo tapti Didžiosios kinų sienos sargybine arba čekų turistų gide, Didžiosios sienos Stalkeriu. Aš ėmiau sielotis, kad nepasiėmėme miegmaišių – bokštelyje nusižiūrėjau sau kontempliavimo kampą.

Būnant kalnuose mane visada labiausiai sujaudina prarajose sklandantys paukščiai. Tądien virš galvų skraidė juodi didžiasparniai plėšrūnai.

Kelionė atgal truko kelias valandas. Pirmiausia tas skreplių diedas (jis savo pažadą tesėjo: laukė mūsų, kol baigsime kopinėjimą; žinoma, ne už ačiū, ne už gražias akis laukė) mus iš kalnų miestelio nuvežė į kitą miestelį, tada sėdom į autobusą ir porą valandų važiavom į Pekiną. Autobuse buvo televizorius, transliuojantis fokusų kanalą. Rodė, kaip mergina mentėmis laužo kompaktus ir vinilus. Kol keliavom iki sostinės, ji sulaužė turbūt milijoną plokštelių. Gerai, kad jai tarp menčių niekas nesugalvojo įstatyti Mėnulio – ir tą būtų perlaužusi, pasiutėlė.

Nebūtų kas man dabar šokinėja ant grindų.

VAIVA GRAINYTĖ

Skaitymo ūkai

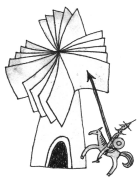

Kęstutis Nastopka. *Literatūros semiotika*. V.: „Baltų lankų“ leidyba, 2010. 322 p.

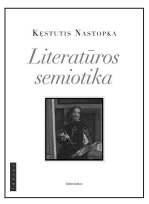

„Nuo 1993 m. ketvirtadieniais Centre vyksta tarpdisciplininiai seminarai“, – skelbia lietuviškas semiotikos interneto puslapis. Tame *Centre* susirenka mokslininkai, dėstytojai bei studentai ir ginčijasi įvairiais pašaliečiui vargiai suprantamais klausimais. *Centras* turi ir porą populiariausių filologinių magistrantūros programų, ir dailiai apipavidalintas rimtas jų knygas leidžiančią draugę leidyklą, ir akademinę savaitę Druskininkų kurorte. Kai kas sako, kad Vakaruose semiotika – jau praeitis, bet *Centras* mano kitaip. Užsispyrėliškumas yra būdingas semiotikų bruožas.

Literatūros tyrinėtojo profesoriaus K. Nastopkos knygoje atsispindi gyvoji semiotikos mokykla: seminarai, diskusijos su studentais, J. Lotmano paskaitos ir pažintis su A. J. Greimu, kurį K. Nastopka atvirai įvardija savo lėmėju. Galbūt dėl to pirmą kartą Lietuvoje susistemintoje literatūros semiotikoje daugiausia yra A. J. Greimo, o K. Nastopkos visai mažai. Kita vertus, didžiulis profesoriaus nuopelnas – lengvas, šmaikštus tonas ir skaidrus dėstymas, pavykstantis iki galo dalyką perpratusiems mokslininkams. Aistringas pasitikėjimas semiotikos galiomis užkrečia ir skaitytoją. Semiotika šioje knygoje nebeatrodo, anot žymios minties, nesuprantama kalba apie savaime suprantamus dalykus, o greičiau kietas ir linksmas žaidimas apie (gyvenimo) prasmę.

Nuosekliai pristatomos semiotikai svarbios lingvistų F. de Saussure'o, L. Hjelmslevo teorijos, greimiška V. Proppo „Pasakos morfologijos“ interpretacija, J. Lotmano ir Ch. S. Peirce'o semiotinės mokyklos. Nors ir švelniai per dantį patraukdamas negreimininkus, profesorius stengiasi išlikti kuo objektyvesnis.

Kiekvienam teksto lygmeniui tyrinėti svarbios sąvokos nuodugniai pritaikomos literatūros fragmentams – nuo J. Aisčio ir J. Juškaičio iki A. Vaičiulaičio ir A. Nykos-Niliūno. Garsieji A. J. Greimo straipsniai (pavyzdžiui, „Baimės ieškojimas“ ar M. Martinaičio „Ašara, dar tau anksti“ išknebinėjimas), paties K. Nastopkos atlikta J. Apučio „Horizonte bėga šernai“ analizė pristatomi lakoniškai, tik kaip metodo iliustracijos. Verbuoti būsimus semiotikus tikrai būtų padėjusios tos įspūdingosios įžvalgos, išvados, kurios paaiškina, kamgi vis dėlto reikia braižyti tuos kvadratus ir dėlioti semantines opozicijas.

Kita vertus, gal pakaks ir tokių semiotinių burtažodžių kaip „tiesosakos kvadratas“, „pasakojimo gramatika“ ar „aistros konfigūracija“. Arba skyriaus magišku pavadinimu – „Pasijų semiotika“. Tai tokia logizuota psichologija, taikoma literatūros subjektų būsenoms aprašyti, pavyzdžiui: „Kuo intensyvesnis laukimas, tuo stipresnis apvylimas, sukeliantis pasitikėjimo krizę dviem požiūriais: „ne tik todėl, kad S2 nepateisino jam pareikšto pasitikėjimo, bet taip pat – ir galbūt pirmiausia – todėl, kad S1 gali kaltinti save, klaidinga linkme nukreipęs savąjį pasitikėjimą. [...] Laukimas palaiko pusiausvyrą tarp įtampos, kylančios dėl stokos, ir atvangos, einančios iš pasitikėjimo.“ (cituojamas A. J. Greimas, p. 229)

Smagiau už šitai – nebent tik naratyvinė schema (A. J. Greimo mokinys E. Landowskis būtent ją įvardijo tikro grožio pavyzdžiu). „Į naratyvinę schemą įrašoma gyvenimo prasmė su trimis pagrindinėmis jos instancijomis. Kvalifikacinis išbandymas suteikia galėjimą veikti ir įveda subjektą į gyvenimą. Lemiamasis išbandymas leidžia jam realizuoti savo galias konkrečia veikla ir įgyti vertės objektą. Šlovinamasis išbandymas, atlygindamas už veiklą ir suteikdamas jai prasmę, veikimo subjektą paverčia būsenos subjektu.“ (p. 98) Negrįžtamą laiko seką suskaidžius į diskrečias būsenas, subjektui paliekama pasirinkimo laisvė, jam pripažįstama atsakomybė.

Pasak A. J. Greimo, „būti semiotiku – tai kelti prasmės klausimą“ (p. 13). Literatūros reikšmes, o kartu ir kitas žmogaus gyvenimo sritis, siekiama aprašyti matematiškai tikslia kalba. Ir, kaip sako K. Nastopka, čia jau tiki arba ne. Tačiau net ir netikint semiotinės analizės skaitymas moko įdėmiai stebėilytis ir iš prasmės ūko išskirti reikšmes, t. y. mąstyti.

Ūkas: knygų balsai, aidai ir atgarsiai. Geriausios 2009 metų lietuviškos knygos. Sudarytojas Mikas Vaicekauskas. V.: Naujasis Židinys-Aidai, 2010. 159 p.

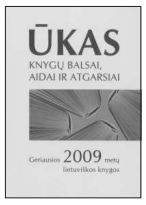

„Kritika yra specifinis rašymo būdas, kur reikalinga ne tik literatūrinė analizė, bet ir kritiko temperamentas, ir ambicija sukurti paveikų, įtaigų tekstą, ir specifinis, aštrus skaitymo įprotis. [...] Kritikos tekstas, kaip ir literatūros tekstas, turi teikti skaitančiajam malonumą“, – sakė literatūrologas R. Kmita pokalbyje „Bernardinuose“ ir drungnumą įvardijo kaip vieną didesnių šiandienos kritikos nuodėmių.

Specialiai šiam rinkiniui po vieną arba dvi recenzijas apie išrinktas kūrybiškiausias ir metų knygas parašė literatūros kritikos pasaulyje ne pirmą kartą girdimi žmonės, kas turbūt turėtų reikšti recenzijų pavyzdingumą. Tačiau tai tik dar vienas pretekstas kritikuoti lietuviškąją kritiką, kuri nemoka ar nenori būti įdomi ne vien tiems, kurie ir šiaip daug skaito.

Liūdniausia su knygomis vaikams ir paaugliams. Galbūt jų adresatas tėra tėvai ir mokytojai, tačiau pagailo tų keleto puikių knygų, kurios vien atpasakojamos tarsi mokyklinėje interpretacijoje. Nežinau, kam skirti tokie paaiškinimai: „Lyrinės komunikacijos modelis *aš – tu* jau daugelį metų įsitvirtinęs Skučaitės poezijoje vaikams. Jo paskirtis – mažinti atstumą tarp lyrinio subjekto ir adresato“ (p. 86) arba „Akivaizdu, kad Šerelytė kuria nonsenso stilistikos kūrinį.“ (p. 90) Išskirtinei M. Jonučio knygai „Kirminas paukštis“ nerandama svaraus žodžio: „Kitas knygos bruožas – žaismingumas.“ (p. 60)

Išskyrus tvirtas literatūrologines A. Kalėdos analizes, kurios yra įprastos filologams studentams ir dėstytojams, bet vargu ar daugiau kam, absoliuti dauguma kitų – visiškai neįdomios nei *kultūringajai* visuomenės daliai, nei juo labiau tai dar *nesukultūrintajai*. Keliems žmonėms svarbu, kuriuo asmeniu savo eilėraščiuose kalba A. Kaziliūnaitė? Įdomiausiose knygose ieškoma filologinių trūkumų, neprisipažįstant, kad knyga įtraukė – taip apnyksta atstumas tarp puikios ir vidutiniškos knygos.

O štai M. Žvirgždas šventvagiškai palygina I. Toleikytės „Garstyčių namą“ su J. Apučio ir R. Granausko kūryba, ir dabar aš jau tikrai jį perskaitysiu. Išsikeltiems reikalavimams nenusižengia ir R. Kmita, sugretinęs H. A. Čigriejų su A. Kaziliūnaite, S. Parulskiu ir R. Šileika. Ž. Nedzinskaitė konstatuoja, kad K. Sabaliauskaitės „Silva rerum“ turi beveik viską, ko reikia geram romanui – džiugu, kad pastebimi į populiariosios literatūros barikadų pusę perėjusios knygos pranašumai, o ne vien tai, ko jai *trūksta*. Vos keli recenzentai neslepia aistringo santykio su literatūra. Visada su įkvėpimu, drąsiais mostais, *kietai* rašo M. Šidlauskas (šįkart apie V. Gedgaudo ir L. Katkaus poeziją), kuris vienintelis netingi paieškoti nenuvalkiotų žodžių: leisgyviauti, dekadentinė niaurastis, nuožmiai skanduoti, sveika dozė katarsio, generalinis mūsų susmulkėjimas ir sumulkėjimas.

Pirmąją vietą metų recenzijų rinkimuose skiriu G. Gailiūtei už geležinę logiką ir smagią P. Pukytės „Netikro zuikio“ kritiką (gaila, kad daug svarbesniam R. Šerelytės romanui laiko pagailėta). Anot G. Gailiūtės, lietuvių literatūros kanone „neproporcingai daug kūrinių, kurie yra ne tiek literatūros, kiek kultūros dokumentai, iliustruojantys, kas mums įvairiais (dažniausiai sunkiais ir literatūros gyvenimui nepalankiais) laikais atstojo literatūrą, pavyzdžiui, Vydūnas ar Simonas Daukantas. Matyt, iš dalies dėl to į kanoną prašosi priimama ir Pukytė.“ (p. 38) Drąsios, ironiškos ir argumentuotos recenzijos pabaigoje kritikė pamini ir plačiosios visuomenės skaitomus „Silva rerum“ bei G. Vilpišausko „Vėją nuo jūros“ kaip du įdomiausius pastarųjų metų lietuviškus romanus. Galiu lažintis, kad kiti dar neapkerpėję recenzentai skubiai *gūglėje* ieškojo, kas gi tas G. Vilpišauskas.

EMILIJA VISOCKAITĖ

Eiti, bet – intravertiškai?

Valdas Papievis. *Eiti*. Romanas. V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2010. 160 p.

Paėmiau Valdo Papievio „Eiti“, ir knyga „įkrito“ į dvigubą kontekstą: pirmasis – natūralus autorinis, antrasis – keistas situacinis.

Autorinis – vis dar tebeveikiantys prieš keletą metų skaitytų „Vienos vasaros emigrantų“ apžvai. Ištikęs atradimas, privertęs pakontempliuoti savąjį lietuvių literatūros, ypač šiandieninės, neišmanymą, buvimą anapus knygų, kurias „skaito visi“. Ne, lyg ir nesu alergiška garsiems vardams, nutinka, kad pasigardžiuodama ryju kokį bestselerį, bet – dažnusyk viduje išgirstu tą niekingąją argumentaciją: neskaičiau, bet (nes) man neįdomu. Įtraukusi „Emigrantų“ magija, privertusi nustebti, kad tai nėra knyga, apie kurią „kalba visi“... Toks poetinėm girliandom besiliejantis egzistencijos srautas... Paradoksalus dvejopumas: ir individualiosios egzistencijos atsajumas nuo „aplinkybių“, buvimas daiktu sau, ir, kita vertus, „nepakeičiama“ veiksmo vieta – Paryžius, jo ženklai, jo dvelksmas.

Situacinis – buvo praėjusi diena ar dvi, kai pažiūrėjau Wernerio Herzogo „Šviečiantį kalną“. Filmo herojus – „laisvojo stiliaus“ alpinistas legenda (kaip sužinojau vėliau internete) Reinholdas Messneris. Užsibrėžusį vienu kartu pasiekti dvi viršukalnes (Gašerbrumą 1 ir Gašerbrumą 2) iki tol man negirdėtame Karakorumo kalnyne, Messnerį ir jo partnerį (kuriam filme tenka tik statisto vaidmuo) iki paskutinės stovyklavietės, į kurią pakylama iš kažkurio Pakistano taško, lydi būrys vietinių nešikų (šiuos matome) ir nežinia kokio (ne)gausumo filmavimo komanda (šios neregime, tik girdime klausiantįjį – režisierių). Šis, tarsi ir laikydamasis taktiško tono, geba užčiuopti užslėptas skaudžiąsias gijas: apie kalnuose žuvusį brolį, apie jo paieškas, nejaučiant fizinio skausmo – nors batai jau buvo nudrengti ir kojos basos, – dar kalbama šykščiai dalykiškai, bet štai užklumpa klausimas: „O kaip mama sureagavo?“ ir išties „puiki“ kinematografinė scena – bebaimis Herojus įkniaubia veidą alkūnėn.

Iš paskutinio „civilizuoto taško“ kamera ilgokai seka sniegynais nutolstantį dvejetą; užkopimus į pirmą ir antrą viršukalnę paliudija pačių alpinistų mini aparatėlis. Man skaudėjo po šio filmo. Ne dėl prisipažinimo, kad paskutinės dienos buvusios pragariškos, ne dėl patirtų (neįsivaizduojamų) fizinių krūvių – dėl atsajumo nuo šio pasaulio, regimo Herojaus akyse, girdimo balse. Visa baltuojančių kalnų didybė – tik kosminės vienišystės scena. Ir galiausiai toks nuoširdus – tarsi vaikiškai patiklus Herojaus prisipažinimas: man jau nereikia jokių viršukalnių, dabar tenoriu – Eiti Eiti Eiti, kad prieš mane skleistųsi pasaulis... kol pasibaigs... ar aš pasibaigsiu, taip, kol aš pasibaigsiu...

•

Na taip, tai aš *Eiti* parašiau didžiąja raide – nelyginant Papievio romano pavadinimą... Kurio herojus savo likimą (misiją? prakeiksmą? išeitį?) taip ir nusako: eiti. *(Kol aš pasibaigsiu.)* Vargu bau ėjimas tam, kad *skleistųsi prieš mane pasaulis*, ne, tai ne ekstravertiškasis ėjimas, siurbiant į save pasaulio įvairovę. Tai intravertiškasis *Eiti* – užsidarius, užsibarikadavus savyje, eiti sau, eiti su savim, nors retkarčiais ir mėginant nuo savęs pabėgti...

Ar man vaidenasi, ar taip yra iš tiesų: aname, „Emigrantų“, pasakojime – daugiau nerimastingo virpulio, čia – vienišystės desperacijos ir nuovargio („...pats jis vienatvės nejunta. Jis jau pamiršęs, ką reiškia su žmonėmis būti“, p. 69)? Ar Provansas – nors ir lankoma turistų, visgi gana tyki provincija su alsiu vasaros karščiu ir nuolatiniais gaisrais kaip didžiausia vietos sensacija – diktuoja ėjimą link tuštėjimo, išsigryninimo (gal kokie dzenbudizmo terminai čia tiktų?), ar, priešingai, išsivadavimas iš žmogiškųjų saitų „pasirenka“ provincijos nyką?

Bet ne, kiek sutrikusi mintiju: tai juk ne grynabalsė odė pasmerktumui Eiti... Knygoje esama dar ir siužeto, tarsi intrigos, psichologinio rebuso, šiek tiek detektyvo: herojus lengvai duodasi iš to pirminio ėjimo (bet kuria kryptimi, į bet kur valandų valandas, dešimtis kilometrų) išmušamas melodraminių pagundų – susipynusių, spalvingos praeities draiskalus liudijančių trijų moterų siluetų: našlės vienišyste apsigaubusios šeimininkės Annes, jos invalidės, grėsmingus vidinius grumėjimus retkarčiais išduodančios dukros ir griuvėsiuose su kačių tuntu tūnančios paslaptingos senės, tarsi ir dailininkės, jų (ir išnykusių buvusiųjų) buvusio spalvingo gyvenimo aidų ir mįslių.

Man tai truputį paralelu: *à la* siužetas ir tasai – Eiti – herojus (kaip paralelus alpinistą šaukiančiam / genančiam balsui yra apie jį kuriamo filmo vyksmas ir jo vieša savianalizė). Betgi Papievis šį dvisluoksniškumą sujungia pasakojimo intonacija, ritmika, grynąja poezija, tad pinasi pasakojimo pynė – gija prie gijos, frazė prie frazės... Per poetinę prizmę ne tik savoji vienišystė, bet ir anapusybė (t. y. išorybė) pakontempliuojama: „...Tai buvo žiedas, panašus į nužydėjusios pienės. Tik daug kartų didesnis. Jis, daugybės skėtinių šluotelių į baltą rutulį išgaubtas, išdidus ir sutrikęs, nes nė pats nežinojo, kaip nei sodintas, nei sėtas čia atsirado, baltavo ant aukšto koto be jokio lapelio ir kiekvienąsyk, dvelktelėjus menkiausiam vėjukui, drebino širdį – atrodė, kad ims ir pažirs, arba jį laikantis stiebas nulūš.“ (p. 32) Į poetines intencijas romanistas nesibaido ir pirštu bakstelti – imdamas ir nubraižydamas trikampę teksto grafiką (p. 46 ar 58).

Taip, užburia vienišojo pasmerktumas Eiti, kai žingsnių taktą atliepia Poezijos magija – dar ir padžiazuojant: nekart įsiterpia pasikartojantys motyvai, frazės. Į pabaigą dar vos vos sužaidžiama herojaus-autoriaus susidvejinimu (kai „apšviečiamas“ trečiasis žaidėjas – skaitytojas, atrodo, saikui jau nusižengiama).

Prano Gailiaus juodai drykstelėtos žmonių figūrėlės, tarpais gan tankiai įsiterpusios į tekstą, žinia, ne iliustracijos, tai tarsi savarankiškai džiazuojantis ta pačia tema balsas... Viršelyje, beje, verbalinis ir vizualinis pranešimai susilieja į vienį.

ASTRIDA PETRAITYTĖ

Stukačius, Stalinas ir Tarptautinis vertėjų kongresas Maskvoje

Maskvos grindinys nelygus. Vos nusileidus orlaiviui Vnukovo oro uoste, parpuoliau ant kelių ir net kakta paliečiau asfaltą, kaip darydavo Jo Šventenybė popiežius, – o dėl to kalta tik gruoblėta oro uosto danga, niekas daugiau. Atskridau į Maskvą dalyvauti Tarptautiniame vertėjų kongrese, kurį organizavo Rusijos valstybinė M. Rudomino užsienio literatūros biblioteka ir kūrybinė sąjunga „Mastera literaturnogo perevoda“. Kongreso rėmėjai – Federalinė spaudos ir masinės komunikacijos priemonių agentūra bei Rusijos Federacijos kultūros ministerija. Skamba taip rimtai, net šiurpu...

Oro uoste pasitinka vairuotojas. Stambus žilstelėjęs vyras. Truputį šlubčioja kaire koja. Maždaug 30 km atstumą iki viešbučio „Kosmos“ važiuojame beveik 3 valandas. Apie pusvalandį girdžiu, kaip už mūsų šaižiai ir gailiai kaukia transporto srautą bandančio pralenkti greitosios medicinos pagalbos automobilio sirena. Automobilių grūstys maskviečiams – toks įprastas dalykas, kad apie tai jie net anekdotų nepasakoja.

Užtat vairuotojui maga paporinti apie save, kaip tarnavo KGB ir dalyvavo operacijose trijose mažose Afrikos valstybėse. Užtekdavę 7–8 gerai parengtų asmenų grupės valstybės perversmui įvykdyti... Išgyvenęs gilią vidinę krizę 1990-aisiais, kai jis ir kiti minėtos srities specialistai pasijuto išmesti į gatvę tikrąja šių žodžių prasme...

Viešbutis „Kosmos“. Apsaugininkas su juodu kostiumu ir racija rankoj gana griežtai parodo kelią į *resepšną*. Koordinatorė primena nepamiršti *beidžo*, kai vyksiu į banketą, maršrutu viešbutis–Puškino muziejus organizuotas *transferas*, o po diskusijos kongreso dalyviai bus kviečiami į *kofebreiką*... Ne kitaip. Beje, visa kursyvu išryškinta leksika gausiai vartojama ne tik šnekamojoje, bet ir rašto kalboje – viešbučio taisyklėse, oficialioje kongreso programoje juodu ant balto: *ресепшн, бейдж, трансфер, кофе-брейк*...

Puškino muziejus. Baltos staltiesės. Sviridovo „Metel“, Tiutčevo „Groza“, Feto „Šopot, liogkoje dychanje, treli solovja“, – eilėraštis įdomus tuo, kad jame nėra nė vieno veiksmažodžio... Veiksmo iš tikrųjų nedaug. Užtat pakankamai laiko susipažinti su kolegomis iš kitų šalių... Ceremoningai nusilenkęs, kolega iš Vietnamo prašo perduoti poeto Eduardo Mieželaičio šeimai poemos „Žmogus“ vertimą. „Nuoširdžiausi linkėjimai Latvijai“, – baigia pokalbį. Žodį *Latvija (Latvia)* matau ir man įteiktoje knygoje, Thai Ba Tano vertimo anotacijoje... Jau 20 metų Ispanijoje gyvenančios vertėjos atmintyje iškyla balti lietuviški cepelinai, močiutės namelis ant Ratnyčėlės kranto Druskininkuose... Oliveris iš Anglijos skanduoja susidarytą geriausių XX a. pabaigos–XXI a. pradžios rusų rašytojų sąrašą. Pasak jo, būtent šie rašytojai ateityje bus laikomi klasikais. Jis rašo vadovėlį apie šiuolaikinę rusų literatūrą, o po mėnesio jam turėtų gimti sūnus, su kuriuo jiedu su žmona dabar labai daug bendrauja kiekvienas savo kalba: anglų ir lenkų.

Rugsėjo trečiosios rytas. Paškovo rūmai. Vienas iš XVIII a. pabaigos architektūros šedevrų. Baltutėlė salė, tviskantys sietynai. Už lango kitoje gatvės pusėje raudonuoja dantyti Kremliaus mūrai. Sveikinimo kalbą kongreso atidarymo proga taria Rusijos Federacijos kultūros ministras ir kiti svarbūs asmenys. Fondo „Russkij mir“ vykdomojo direktoriaus pavaduotoja Tatjana Bokova dalijasi prisiminimais, kaip glėbiais nešdavo skaityti knygas tėveliui – pirmajam Rusijos prezidentui Borisui Jelcinui. Maskvietė kolegė atkreipia dėmesį, kad salėje – net keturių Rusijos televizijos kanalų atstovai. Pasak jos, tai rodo, kad Rusijos valdžia vertina kongresą kaip iš tikrųjų reikšmingą renginį.

Kavos pertraukėlė. Stovėdami paskubomis užkandžiaujame ir bendraujame bendraujame bendraujame. Virš stalų plasta vizitinės kortelės. Grįžtelėjusi eilėje prie salotų baro pamatau mūsų šalies kultūros atašė Juozą Budraitį su lėkšte rankoje.

Baltos staltiesės kažkaip nemaloniai greitai sumarguoja dėmėmis. Prie lango, dantytos Kremliaus sienos fone, padavėjas baltutėlyčiais marškinėliais aiškina vertėjai iš Prancūzijos, kad rytoj Maskvoje bus švenčiama Miesto diena: „...Raudonojoje aikštėje vaikščios rusai, lokius apsikabinę.“

Svarstome, kaip padidinti vertėjo specialybės prestižą... Deja, atrodo, kad nei Vakarų, nei Rytų šalyse iš vertimų niekas nepragyvena. Dauguma vertėjų iš rusų kalbos dėsto aukštosiose mokyklose, kalbų kursuose, dirba žurnalistais, žurnalų redaktoriais ir pan. Kalbama apie pirmojo Rusijoje Vertimo instituto kūrimo perspektyvas. Apie diegimą informacinės bazės, kurioje būtų renkami duomenys apie profesionalius grožinės literatūros vertėjus ir leidyklas, suinteresuotas versti ir propaguoti rusų literatūrą. Svarstomos galimybės sukurti žymiausių šiuolaikinių rusų rašytojų, kurių kūriniai anksčiau nebuvo versti į užsienio kalbas, katalogą. Nemaža dėmesio skiriama pradedančiųjų grožinės literatūros vertėjų rengimo problemoms. Tarp kongreso dalyvių vis šmėsteli žymiausių šiuolaikinių rusų rašytojų: Liudmilos Ulickajos, Vladimiro Makanino, Dmitrijaus Gluchovskio ir kt. – veidai. Juozas Budraitis – tarp organizatorių pirmoje eilėje.

Kongreso dalyviai – daugiau kaip 150 grožinės literatūros vertėjų iš 25 pasaulio šalių. Išklausyta per 30 pranešimų. Viena pagrindinių temų: kaip kinta požiūris į rusų literatūrą, kokią vietą įvairių šalių knygų rinkose užima vertimai iš rusų kalbos, palyginti su vertimais iš kitų pasaulio kalbų.

Rusų žurnalistus itin domina, kaip per pastarąjį laikotarpį pasikeitė rusų kalbos ir literatūros padėtis Baltijos šalyse. Vertėja iš Estijos, žurnalo vaikams „Täheke“ redaktorė Ilona Martson aptaria tai pranešime. Pasirodo, Estijoje, kurioje šiandien, apytikriais duomenimis, yra apie 1 milijonas 340 tūkstančių gyventojų, iš kurių 29 % – rusakalbiai, praėjusiais 2009 metais išleista 4500 pavadinimų knygų (palyginkime: 3 milijonus gyventojų turinčioje Lietuvoje per tą patį laikotarpį – 3972). Tai sudaro apytikriai 5,6 knygos vienam gyventojui (tuo tarpu vienam Lietuvos gyventojui per tą patį laikotarpį išleista 1,8 knygos). Iš išleistų 4500 pavadinimų knygų 1500, t. y. trečdalis, verstinės. Panašus originaliosios ir verstinės literatūros santykis ir Lietuvoje. Estijoje daugiausia verčiama iš anglų – 1051, vokiečių – 99 (net 10 kartų mažiau!) ir rusų kalbų (74). Lietuvoje skaičiai labai panašūs: net 60 % vertimų iš anglų, 10 % – iš vokiečių, toliau mažėjančia tvarka – iš rusų, prancūzų, lenkų kalbų. Tačiau verstinių rusų literatūros kūrinių leidyba Lietuvoje mažėja, o *Estijoje per pastaruosius 10 metų vertimų iš rusų kalbos pagausėjo net 2 kartus (nuo 36 iki 74)*. Pranešėja Ilona Martson išreiškė viltį, kad kultūrą remiančios Rusijos organizacijos ir fondai pagaliau atras lėšų vertimams iš rusų kalbos remti, nes kitos šalys tokiu būdu aktyviai skatina savo kultūros ir literatūros sklaidą užsienyje.

Beje, galima pasidžiaugti, kad kongreso rezoliucijoje buvo numatyta remti rusų literatūros vertimus į užsienio kalbas.

Kavos pertraukėlė. Eilėje prie tualeto kolegė iš Rusijos šnypščia, kad tarp kongreso dalyvių per daug vertėjų iš Kinijos: „Jie ir taip jau visur mus stelbia. Tikriausia kinų hegemonija...“

Antroje dalyje didžiausio susidomėjimo sulaukia vertėjo iš Kinijos Dawei Tiano svarstymai apie tai, kaip sunku perteikti žodį *stukačius* kinų kalba. Pasirodo, kinai niekada neturėję panašaus stilistiškai neigiamai konotuoto žodžio, nes pranešti valdžiai apie pastarosios nuostatų neatitinkančią kieno nors veiklą, žodžius ar elgesį Kinijoje per amžius nebuvo laikoma negarbe. Kinai netgi neturi žodžio „kitas“ reikšme „kitoks, kitoniškas“ atitikmens. Mentalitetų skirtumai, suprantama...

Beje, tas vertėjas iš Kinijos mikliai išsisuko: prisiminęs, kad merginos, kurios viešbučiuose naktimis ieško klientų belsdamosi į kambarių duris, vadinamos „merginomis tuk tuk“, jis pagal analogiją sukūrė junginį: „draugas tuk tuk“. Salėje pagyvėjimas. Visiems siūloma pabandyti išversti žodį *stukačius* į savo kalbą.

Vienas įdomiausių pranešimų – Mitsuyoshi Numano iš Tokijo universiteto. Remdamasis rusų formalisto Boriso Eichenbaumo straipsniu „Kaip padaryta Gogolio „Milinė“ (1918), jis svarstė, kas svarbiau: ištikimybė originalui ar tai, kad vertimas būtų kuo prieinamesnis adresatui, t. y. šiuolaikiniam skaitytojui. Pasak Numano, Japonijoje vis labiau linkstama orientuotis į vertimo adresatą, todėl įsigalėjo praktika kas 15–20 metų perversti pasaulio klasiką.

Beveik visą laiką tik tarpusavyje bendravę jauni kinų vertėjai atrodė tarsi sąmokslininkai. Susidarė įspūdis, kad jiems reikėjo nemaža drąsos kalbėti apie tai, kaip pasikeitė požiūris į rusų literatūrą šių dienų Kinijoje, kai rusų literatūra iš „sukilusių vergų ginklo“, „gyvenimo mokytojos“ tapo nebe ideologinės, o estetinės veiklos objektu. Pasikeitė rusų literatūros vaidmuo ir funkcijos: dabar rusų rašytojai traktuojami ne kaip „pakeleiviai“, o kaip turistai, pasyvūs kitos kultūros subjektai. Kalta pranešėjo Wenfei Liu veido išraiška ir tai, kaip į jį reagavo prezidiume sėdintis 15–20 metų vyresnis kolega, sukėlė įtarimų, kad, galimas daiktas, tokios mintys dar vertinamos kaip revoliucingos pačioje Kinijoje...

Tikrų rusų literatūros vertintojų ir gerbėjų Kinijoje pakanka: leidžiamas žurnalas „Russkaja literatura i iskusstvo“, kinai įkūrė rusų literatūros mėgėjų asociaciją ir t. t. Tačiau pastaruoju laikotarpiu Kinijoje daugiausia verčiama iš anglų kalbos. Be kita ko, ten visiškai normalu turėti iki 30 vieno kūrinio vertimų. Kinai daugiausiai domisi tokių rusų autorių kaip Vladimiras Poliakovas, Tatjana Tolstaja, Dina Rubina, Vladimiras Sorokinas, Viktoras Pelevinas, Irina Denežkina ir kt. kūryba. Nemenką skaitytojų auditoriją sutraukia ir masinė literatūra: Aleksandros Marininos (kuri šiandien Lietuvoje, regis, yra skaitomiausia rusų autorė?!), Sergejaus Lukjanenkos ir kt. kūriniai.

Kinai didžiuojasi, kad rusų literatūrą verčia tik labai kvalifikuoti vertėjai: žymūs kinų rašytojai, Mokslų akademijos nariai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, specialistai, dirbantys rusų ir kinų literatūrų lyginamųjų studijų srityje.

Trečioji kongreso diena – vos keli šimtai metrų nuo viešbučio „Kosmos“ esančioje buvusioje Liaudies ūkio pasiekimų parodoje. Prie metro stoties desantininkai pūpsančiomis krūtinėmis stabdo kaukazietiškos išvaizdos asmenis, tikrina dokumentus...

Kristiana iš Vokietijos, Milošas iš Vengrijos ir aš žingsniuojame prie 75-ojo paviljono, kuriame vyksta Knygų mugė. Maršrutą mums apibūdino kaip „keli šimtai žingsnių iki Lenino ir į dešinę“... Už Lenino – centrinis paviljonas, virš kurio auksu tviska užrašas *Sojuz Sovetskich Socialističeskich Respublik* ir puikuojasi visų buvusių sovietinių respublikų herbai. Sukame į dešinę – ten gigantiška smėlio skulptūra: pirmame plane Stalinas, Rooseveltas ir Churchillis. Kažkodėl supykina. Tačiau Kristiana iš Vokietijos ir Milošas iš Vengrijos jaučiasi gerai. Pasak Kristianos, Maskva – tai tiesiog chaosas ir tiek. Ir dar priduria, kad linksmas ir mielas chaosas. Tikrai taip: už kelių žingsnių nuo Stalino, Roosevelto ir Churchillio kyšo milžiniškas plakatas: „Nuolaidos! Iki 35 proc. pigiau!“

Ši diena skirta poezijos vertimams. Grigorijus Kružkovas iš Rusijos kalba apie tai, kad kultūros demokratizavimas neigiamai veikia tradicijas. Internetas, pasak jo, – tai masių sukilimas tikrąja šių žodžių prasme. Vertėjas svarsto, kad pasirenkant poetinių tekstų vertimo strategiją galimi, labai apibendrintai šnekant, du variantai: korporatyvinis – kai paisoma visų konkrečioje srityje nusistovėjusių konvencijų – ir individualusis (kitaip privatusis), pavyzdžiui, kai Petrarcos sonetas išverčiamas dviem ketureiliais ir pan. Michailas Jasnovas pradeda pranešimą teiginiu, kad prozos vertimas – specialybė. Poezijos vertimas – menas, „balanso estetika“, pasak Josifo Brodskio. Ana Genina iš Rusijos, Britų tarybos atstovė, tvirtina, kad kiekviena karta turi teisę į *savo vertimus*. Stanley Mitchellas iš Didžiosios Britanijos džiaugiasi, kad versdamas Puškiną pats tapo poetu. Vertėja iš Izraelio kalba apie sunkumus, kylančius dėl to, kad rimas ir metras hebrajų poezijoje, galima sakyti, neegzistuoja. Jie būdingi tik vaikiškoms skaičiuotėms. Kaip tuomet perteikti rusų poezijos, kurios ir šiandien 2/3 yra rimuota, muzikalumą? Apibendrindama diskusiją, garsi literatūros kritikė ir vertėja Marina Borodickaja siūlo ieškoti individualaus kelio į kiekvieną eilėraštį. Tas kelias eina per tikslumo ir laisvumo įtampos lauką.

Maskvos valstybinio universiteto dėstytojai Aleksandra Borisenko ir Viktoras Sonkinas, nuo 1997 m. vedantys grožinės literatūros vertimo seminarą, kalba apie tai, kad recenzuojant vertimus būtina skirti, ar vertėjui trūksta talento, ar jis paprasčiausiai yra beraštis. Raštingumą jie teigia sėkmingai ugdantys savo seminare, o seminaro lankytojų vertimai kasmet išleidžiami atskira antologija. Aleksandros Borisenko ir Viktoro Sonkino teigimu, pradedančiajam grožinės literatūros vertėjui svarbiausia – atrasti „savo“ autorių. ➔

ALAN DUGAN

Alanas Duganas (1923–2003) – JAV poetas, Pulitzerio premijos ir Nacionalinio knygos apdovanojimo laureatas. Ironiškas, tiesmukas ir pašaipus A. Duganas buvo laikomas JAV visuomenės kritiku. „Laidotuvių oracija pelei“ – vienas žinomiausių jo eilėraščių.

Laidotuvių oracija pelei

Tai, Viešpatie, nerimastinga buvo sesė ir
gyvoji baimės kreivė: pati sveikatos kupina,
ligas ji nešė tarsi dovaną
saviesiems šeimininkams. Ūsuota tartum katinas,
bet paukščio skleidžianti garsus, ji buvo šnaresių
dvasia, kenkėjas, įsisukęs į virtuvę,
jo garbei kartais damos lipa ant kėdžių. Taigi,
o Viešpatie, priimki mūsų išgyventą, nors ir menką kaltę
dėl šio niekingo priešo ir nuodėmę senovinę:
svečio, su kuriuo dalintasi
maistu, nužudymą: tik vienąkart nespėjo greitai
jis pavalgyt ir mirė mūsų spąstuose
nuo bado neišvengiamo ir lūžus stuburui.

Atmetus meilės nuotaikas šalin, tie spąstai buvo mūsų
požiūris į pelę, o pelei
tai buvo pažinimo medis su
vaisium neišvengiamu jame, tikrasis kryžius
ir vartai pragaran. Net priartėjusi
prie jų, ji tampa lygi ar geresnė
už kūrėją: jos kaip gadintojo drąsa nė karto
mums nedarė įspūdžio, tačiau atsargiai naktį ištipenti
į svetainę – kiek reik narsos
ir kokio alkio! Jaunesnė daug, ji mirdama
senesnė tapo už visus mus: judri jos uodega ir nosis
sutrūkčiojo sugnybta mūsų susierzinimo. Kodėl
tad išgirdę trakštelint spąstus mes, pelnę pergalę,
prajukom niūriai?

Pilvus mūs, į tyrimus gilius panirusius
pačių nukniaukto masalo
(ir klausiančius: „O Dieve, Šeimininke, kieno kenkėjai esam mes?“),
susuko ir atokiau laikytis jie pareikalavo
nuo mūsų mechanizmo ir mirtino jo poveikio,
tarsi pelės pirštukai, laibesni
už smeigtukus ir trapūs tarsi sūris,
galėtų pasiglemžt gobšius mūsų gyvenimus ir
judesiu mėšlungišku įtraukt taip pat
į bendrą mirtį, plytinčią už spąstų.

Vertė Marius Burokas

Tango, arba Ištverti Lolą

Ėjau pro šalį. Kaip daugybę kartų anksčiau. Tai sutampa su mano tarnybiniu maršrutu namai–mokykla. Žinojau, kad tai „Lolos“ vyninė. Galvojau – tegu. Šįkart užsinorėjau sriubos. Joninės. Miestas tuščias. Po lietaus drungna atogrąžų ramybė. „Ar yra ko nors, ne tik vyno?“ – „Žinoma...“ Tango melodija, žinoma... Ji priploja mane prie antikvarinės kėdės. Nepaisant labai žemiško šilto viralo poreikio, užsimanau vyno. Žinoma, ispaniško. Baltojo. Sėdžiu. Mažytė žvakutė priešais mane. Apžiūrinėju miniatiūrinį jos indelį – gražus. Su Venecijos vaizdeliu ir burėmis. Vos įžiūrimomis, raudonomis. Ant sienų – paveikslėliai. Vienuolis-Žukauskas šalia „Jadzytės girioje“? Tiek to. Tinka. Meniu paprastas. A4 formato nudrengtų lapelių sąsiuva, secesinė figūra viršelyje (intymu).

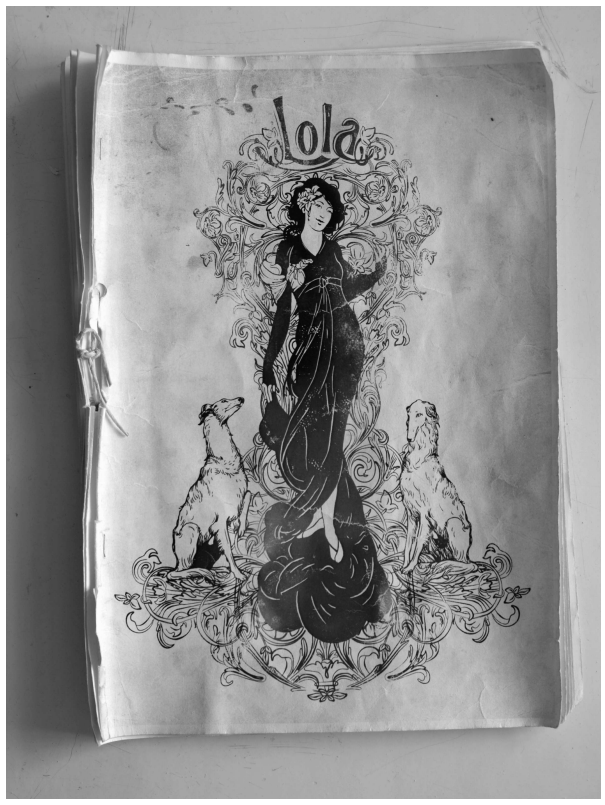

Violetinis fotelis, violetinė kėdė, staliukai apskriti. Merginos juodos ir jaukios. Tango. Sausa gėlė senovinėje spintelėje su profiliuotu stikleliu. Retro bufetukas, „Lolos“ paštas. Tualete – kraujo raudonio grindys... Suskausta. Lolos veik nepažinojau. Tik tiek, kiek visi. Netgi privengiau. Jai reikėjo skirti laiko. Ji reikalavo dėmesio ir erdvės (kurios visąlaik per maža). Okupuodavo tave visą. Beveik neįmanoma išgirsti ir ištverti. Galvodavau – o kaipgi artimieji? Kur jie galėjo Lolą sutalpinti? Labai talpūs turėjo būti jų indai. Ištroškę ir pasiruošę prisipildyti Lolos. Šita tyla ir meile dūzgianti erdvė staiga nušvinta. Galvoju apie Saulių, kuris irgi niekur neperžengė jokios mano linijos. „Pažinus“ tik kodiniais rašytojo Šaltenio ir ministro Šaltenio pavadinimais. Geliantis klausimas: kaipgi jis ištveria šio gyvastingo mauzoliejaus nemirtingumą? Bendravimu su dvasiomis belaikiu ryšiu? „Juk reikia būti itin atsargiam, kad neužkliūtum už kokio atsiminimo“, – plyksteli frazė...

Bekontempliuojant į saloną įplaukia balta Sauliaus galva. Su jauna moterimi (Lolos antrininke). Ilgi garbanoti plaukai, plačiu diržu sujuostas liemuo, raudoni aukštakulniai. Duktė ar draugė? Maža, tamsiaplaukė mergaitė šalia. Nesvarbu. Nesvarbu *visai*. Net bijau sužinoti. Džiaugiuosi savo nežinojimu (delsdama išardyti žaislą). Nenoriu jokių detalių. Tango. Prie gretimo stalelio originali trijulė užsisako prašmatnių salotų. „Ekskliuzyvinėse“ vietelėse trys draugės švenčia kažkurios gimtadienį viena kitą paglostydamos... Sauliui patiekia lėkštę sriubos. Skani. Ką tik ir aš suvalgiau. Nuostabioje dėželėje su užrašu „Fleur“ atneša sąskaitą (17 Lt (aišku – 20).

Išėjusi nenoriu namo. Per daug arti jie *šitų* namų.

Stumdama laiką užsuku į „Daniją“. Nusiperku pirmus pasitaikiusius batus. Nusprendžiu, kad jie tinka šiai nuotaikai. Paskui dar ledų – su mangų sultimis – ir dar du butelius nukainoto vyno. Ant kampo. Raudonojo ir baltojo. S u k u o j į i š g e r t i, L o l a?

JŪRATĖ STAUSKAITĖ

Vyninės „Lola“ meniu viršelis. Autorės nuotrauka

➔ Studentai dažniausiai pradeda vertėjų karjerą versdami nesudėtingus kūrinius, neretai – detektyvus... Kiekvienas darbas redaguojamas kolektyviai (grupėmis po 10 žmonių). Vertėjas turi mokėti ne tik redaguoti, bet ir komentuoti tekstą. Viena iš nuostatų – versti literatūrą turėtų brandūs, turtingą gyvenimo patirtį sukaupę žmonės.

Bene informatyviausia ir naudingiausia kongreso dalis – susitikimas su literatūrinių žurnalų („Znamia“, „Novyj mir“, „Neva“, „Družba narodov“ ir kt.) vyriausiaisiais redaktoriais bei viena populiariausių šiuolaikinių rusų literatūros kritikių – Valerija Pustovaja.

Sergejus Čiuprininas, žurnalo „Znamia“ redaktorius, kalba apie didelę literatūrinių žurnalų reikšmę: būtent jie, kaip istoriškai susiklostė Rusijoje, filtruoja rinką, ieško „solistų“.

Andrejus Vasilevskis, žurnalo „Novyj mir“ redaktorius, išreiškia apmaudą, kad visos prestižinės metų literatūros premijos Rusijoje įteikiamos už romanus. Šiais laikais apsakymas – ne prekė! Rusijoje populiari nuomonė, kad Čechovas mūsų dienomis būtų neįmanomas. Visgi žurnalas „Novyj mir“ įsteigė Jurijaus Kazakovo premiją už geriausią metų apsakymą. Žurnalai – tai vienintelė vieta, kur šiais laikais gali išlikti šis nykstantis žanras. Vienas iš įdomiausių šiuolaikinio apsakymo kūrėjų – Smolenske gyvenantis prozininkas Olegas Jermakovas. Šio rašytojo kūryba galėtų sudominti ir Lietuvos skaitytojus. Ypač tai pasakytina apie jo apsakymų rinktinę „Karo aritmetika“, kurioje pasakojama apie Afganistano karą. Kitas įdomus reiškinys – Aleksandro Karasiovo „Čečėnijos apsakymai“, apibūdinami kaip lakoniškumo viršūnė.

Vėliau – susitikimas su vienu populiariausių Rusijos rašytojų – Dmitrijumi Gluchovskiu, į 30 kalbų išversto romano „Metro“ autoriumi. Rankos kišenėse, juoda odinė striukytė, ant šono sušukuoti plaukai... Kažkuo panašus į Olegą Koševojų iš Aleksandro Fadejevo romano „Jaunoji gvardija“ iliustracijų, kurias teko regėti vaikystėje. Beje, teko matyti nuotraukų, kuriose Gluchovskis pozuoja su Kalašnikovo automatu... Ačiū Dievui, tai ne vienintelis jauno rašytojo, žurnalisto ir poligloto įvaizdis...

Energinga juodaplaukė, žodžius kaip žirnius berianti literatūros kritikė Valerija Pustovaja pranešimą pradeda klausimu: ką vertėtų versti, kaip pristatyti rašytoją, jei pastarojo ir skaitytojų gyvenimo patirtis radikaliai skiriasi? Pelevino ir Sorokino kūryba, pasak kritikės, remiasi senais sovietiniais mitais, kurie jau nebevaidina svarbaus vaidmens. Senais mitais remiasi ir Zacharo Prilepino kūryba, bet gyvenimo pajauta jo kūriniuose, pasak kritikės, modernesnė. Aktualiausia ji laiko Deniso Osokino, Irinos Bogatyriovos, Sergejaus Samsonovo, Leonido Juzefovičiaus kūrybą: ne tik į šių autorių akiratį patenka visa posovietinė erdvė, bet ir svarstoma apie Europos civilizaciją, imperializmas nagrinėjamas kaip psichologinė problema...

Pabaigoje noriu pacituoti vieną rusų leidėją. Jis sakė: „Mes neturime nieko, ką galėtume pasiūlyti eksportui, be naftos, dujų ir grožinės literatūros.“ Ši autoironiška citata tarsi patvirtina jau anksčiau išsakytą mintį apie chaosą. Ir vertybinį... Bet su dideliu kūrybos potencialu... Gali būti, kad tai – net savotiškai patrauklus chaosas...

IRENA POTAŠENKO

Čia priėjo Gorbulskis

Iš leidyklos „Versus aureus“ spaudai rengiamos knygos

Turiu atvirai prisipažinti: niekada nesidomėjau lietuvių estrada, todėl jaučiuosi šiek tiek šventvagiškai, liesdamasi prie to, apie ką menkai nutuokiu. Kita vertus, galiu pasiteisinti: aš tik klausiausi kitų ir stengiausi tą daryti įdėmiai.

Kai kas abejojo, ar tikrai esu tas žmogus, kuris gali rengti knygą apie Benjaminą Gorbulskį. Abejojančius labai gerai suprantu, juk nebuvau netgi tos kartos. Bet turėjau vieną negincijamą argumentą: kur tuomet toji prisiminimų knyga, kuri seniai galėjo būti knygynuose, ir kur tas ją parengęs žmogus, kuris ir kompozitorių, ir estrados pasaulį gerai pažinojo?

Jeigu pasakysiu, kad šio darbo ėmiausi vien dėl vaikystėje įstrigusio garsaus Pauliaus Širvio ketureilio, skirto Gorbulskiui, kurį deklamuodavo mano tėvai, niekas nepatikės... Tačiau tai tiesa. Tos keturios eilutės (nežinantys jas ras šioje knygoje), šalia visų privalomų pionieriškų eilėraštukų, tais laikais dvelkė neįtikėtina laisve.

Studijų metais rašiau diplominį darbą apie fotografo Algimanto Kunčiaus kūrybą. Kartą jį patį susitikau prie tuometinės Lenino aikštės. Jis papasakojo epizodą, kaip toje vietoje fotografavo aktorių Rimgaudą Karvelį su Gorbulskiu (apie tai toliau knygoje). Pasakojo be galo smagiai, su visomis autentiškomis intonacijomis ir detalėmis, tad pagauta dar didesnės intrigos panorau susidėlioti išsamų paveikslą žmogaus, kurio niekada nemačiau ir nepažinojau. Jau gerokai vėliau, Šiuolaikinio meno centro kavinėje prisėdusi prie Bronio Savukyno, užsiminiau, kad norėčiau pasišnekėti apie Gorbulskį – kada nors... Praėjo penkiolika metų. Žinomo kalbininko, vertėjo ir eseisto jau nebėra, taigi supratau, kad nebegaliu ilgiau delsti. [...]

Kompozitorius juokaudavo visada ir visur, o istorijos ir anekdotai apie jį patį iki šiol keliauja iš lūpų į lūpas. Kai knygos pavadinimą (su aliuzija į lietuviškų anekdotų personažą Kindziulį) pateikiau leidyklai, viename laikraštyje radau straipsnį apie Gorbulskį. Ten buvo pacituoti jo dukros Karinos žodžiai: „Jeigu kas nors surinktų visus tėčio pokštus ir anekdotus, būtų galima išleisti knygą „Čia priėjo Gorbulskis“. Pamaniau: koks smagus sutapimas… Vadinasi, esu teisingame kelyje.

Sudarytoja Audra Baranauskaitė

Iš prisiminimų

Algimantas Kunčius
Fotografas

Pirmą kartą Gorbulskį išgirdau Kaune. Kurį laiką ten gyvenau, o Kaunas visada buvo Kaunas: Muzikinis teatras, operetės... Kalmanas, Leharas, Gorbulskis...

Labai populiarus buvo jo miuziklas „Meilė ir skarda“, atsimenu, buvau nuėjęs pasiklausyti. Kažkas ten dainuodavo: „Neilon, perlon, kapron – dabar pati geriausia medžiaga...“ Įstrigo... Kaunui tai tiko, buvo smagu.

Apskritai kiekvieno Benjamino Gorbulskio kūrinėlio intonacija, mini dramaturgija, intriga man atrodo labai aukšto standarto. Jis man panašus į visus garsiuosius populiariųjų džiazo šlagerių kūrėjus – Berliną, Porterį, ką ir kalbėti apie Gershwiną... Jie visi buvo žydai, nepaprastai gabūs, unikalūs.

Kai atvažiavau į Vilnių, pradėjau domėtis lengvosios muzikos žanru. Ypač džiazu. Šešiasdešimt trečiaisiais Vilniaus gatvėje, kur dabar lektoriumas, buvo atidaryta jaunimo kavinė – džiazo klubas. Ten vykdavo teminiai vakarai, kuriuos rengdavo muzikologas Liudas Šaltenis. Armstrongo, Coltrane'o... Pakabindavo didžiulius jų portretus. Ant scenos stovėdavo *kliapas*. Kai atvažiuodavo kas nors iš džiazuojančių muzikantų į Vilnių gastroliuoti, ateidavo vakare pagroti.

Į kavinę užsukdavo ir Gorbulskis. Jis darydavo įspūdį – visą laiką pasitempęs, susikaupęs, šnekėdamas nežiūrėdavo tiesiai, visada truputį pro šoną, bet akys – gyvos, mintis dirba, juostelė galvoje nepaliaudama sukasi. Lengva ironija, lūpose – šypsenėlė... Tokia lyg ir kaukė, bet kaukė – gerąja prasme.

Benjaminas Gorbulskis man buvo labai autoritetinga figūra. Dažniau tekdavo jį matyti, kai, norėdamas užsidirbti pinigų, gal pusantro sezono grojau akordeonu „Neringoje“. Tada mūsų buvo toks, kaip aš vadinu, *raznočinsų* ansamblis. Jam vadovavo Eugenijus Tichonovas, kažkada simfoniniame griežęs smuiku, saksofonu grojo Pavelas Spiktorenka, per karą buvęs konclageryje ir ten grojęs tarptautiniame simfoniniame orkestre, Algis Lukoševičius, baigęs dirigavimo kursus Leningrado konservatorijoje, skambino fortepijonu. Kai nebūdavo klarnetininko, ateidavo su mumis pagroti ir maestro profesorius Algirdas Budrys – tuos vakarus jis vadindavo „Dzen dobrij, chaltūra“...

Sėdėdamas estradoje gerai matydavau, kas darosi „Neringoje“. Gorbulskis ten būdavo nuolat, ateidavo mūsų pasiklausyti, ant servetėlių rašinėdavo visokias natas. Mes grojome bibopą, svingą, turėjome lenkų išleistų džiazo klasikos sąsiuvinių, juos aranžuodavom, Tichonovas parašydavo mūsų partijas, o Gorbulskis kartkartėmis kažką jam patardavo, ir jo pastabos visuomet būdavo labai tikslios. […]

O sykį pavežiau jį kartu su Ganelinu (liko nuotraukos, jie abu prie mano dirbtuvės)... Ta nuo jų sklindanti laisva energija, pavydėtinas atsipalaidavimas, humoras, lengva nuotaika, kuri kažkaip *užvesdavo*, tas jų sugebėjimas atitrūkti, nepaisyti esamos situacijos... Kitą kartą vežiau Gorbulskį vieną ir prie jo namų pasakiau: „Maestro, tai dabar kokį opelį?..“ O jis sako: „Nu, kam man tas vargas? Nu, kam? Yra *izvoščikas* – taksi. Už tuos pinigus, kuriuos sukišiu į mašiną, kiek aš galiu taksi pasisamdyt. Ir man dar vairuot nereikia, aš kaip ponas...“

O kartą ėjau pro Lenino (dabar – Lukiškių) aikštę, žiūriu, priešais konservatoriją stovi Karvelis su Gorbulskiu. Gorbulskis, mane pamatęs, sako: „Kunčius, ateik! Nufotografuok du žydus: vieną, kuris visą gyvenimą vaidina lietuvį, ir kitą, kuris visą gyvenimą vaidina žydą.“ Ir abudu juokiasi... Tikrai, Rimgaudas galėdavo būti labai panašus, būtent tas tipažas, su juo kur nors susitikę iki šiol visada pažydžiuojam. Tai nėra ironija, tik labai smagus atsipalaidavimo būdas. Na, o Gorbulskis – gal vienintelis tuo metu žydas vilnietis, kuris nebijojo apie tai garsiai kalbėti, nes buvo labai laisvas žmogus. Visada maniau, kad jis gimęs po laiminga žvaigžde.

Gediminas Kavaliauskas
Save įvardijęs vilniečiu

Kai 1950 metais visa „Spindulio“ leidyba iš Kauno persikraustė į Vilnių, mano tėvas kaip specialistas turėjo persikelti kartu. Dirbo „Vaizde“ Subačiaus gatvėje, ir jam leido pasirinkti butą. Tas butas buvo namo priešais Filharmoniją pirmame aukšte (dabar „Ida Basar“ restoranas). Tėvo sesuo buvo ištekėjusi už tuometinio konservatorijos ir J. Tallat-Kelpšos muzikos mokyklos dėstytojo Povilo Tamuliūno, abu neturėjo kur gyventi, ir mano tėvas pasistengė, kad jie taip pat įsikurtų to paties namo antrame aukšte.

Taigi būdavo bendros kompanijos, bendri baliai. Susirinkdavo vos ne visa konservatorijos profesūra. Kartą šnekantis, Tamuliūnas prasitarė, kad yra vienas mielas ir *fainas* studentas, tik va neturi kur gyventi. Tėvas, būdamas geros *dūšios*, dar gramą padaręs, sako: „Tai galima pas mus, butas didelis, tegul ateina.“ Ir vieną gražią dieną studentas ateina. Ir tas studentas – Benjaminas Gorbulskis.

Aš, aišku, tada mažiukas buvau, šią istoriją žinau tik iš pasakojimų. Tėvas parodė jam kambarį sakydamas: „Gali čia gyventi, tačiau baldų nėra.“ Subačiaus gatvės gale buvo *Puškinovkė*, galima sakyti, kaimas, tai Gorbulskis su draugais prisirinko ten šieno, šiaudų ir atsitempė maišuose, – Subačiaus gatvė ne tokia ir ilga... Kurį laiką taip ir gyveno. Jau tada kartais prasimanydavo pinigų, tai ką nors parašydamas, tai ką nors aranžuodamas.

Buvo pokaris. Pagrindinės prekės – žibalas, miltai, duona, cukrus. Stovi eilės... Aušros vartai, cerkvė, arklių klubas, „Spalio“, „Maskvos“ kino teatrai – toks savotiškas centras. Ta vieta, kurioje gyvenau, buvo labai gyva. Dar svarbus taškas buvo „Astorijos“ (dabar viešbutis „Radisson Blu Astorija“) bufetas; įeini, toliau valgykla, o tas bufetas – kairėje.

Prie „Astorijos“ durų stovėdavo karo suluošintas žmogus. Jis buvo be kojų ir turėjo platformą ant guolių (beje, kai tie vargšai nusigerdavo ir kur nors platformą palikdavo, vaikai iškart ją nugvelbdavo – jiems juk reikėjo iš guolių *samakatus* darytis; tai maždaug tas pats kaip šiandien pavogti mersedesą). Žodžiu, tas žmogus buvo *ubagas*, bet unikalus tuo, kad iš jo galėdavai pasiskolinti pinigų. Tai ir skolindavosi. Ir mano tėvas, ir Gorbulskis, kai norėdavo „Astorijos“ bufete *įkalti*, aišku, žinodami, kad reikės atiduot su procentais...

Ar ilgai tada pas mus Gorbulskis gyveno, neprisimenu. Mudu bendraudavome jau vėliau, kai aš suaugau. Paprastai „Neringoje“. […]

Prisimenu, kaip sykį gavo savo žmonai kelialapį į Krymą, į kompozitorių poilsio namus. Atėjo su juo į „Neringą“ ir sako, kad žmona nenori ar negali važiuoti... Ir jis tokios nevilties apimtas, nes tie kelialapiai buvo ne šiaip sau dalijami, taigi sėdi ir suka galvą, ką daryti. O „Neringoje“ mes visi turėjome savo mėgstamas padavėjas, kurios mums kaip mamos, nors už Gorbulskį, aišku, buvo jaunesnės. Nebeatsimenu tos padavėjos vardo – tokia aukšta, labai simpatinga, o visas jų dialogas vyko prie profesoriško staliuko. Gorbulskis jos klausia: „Nori važiuot į kompozitorių namus?“ Ji sako: „Aš negaliu, dirbu.“ – „Aš klausiu, nori ar ne?“ – „Norėčiau.“ – „Tai ir važiuok, – sako Gorbulskis, – o visa kita mes sutvarkysim.“ Ir ji išvažiavo.

O kitąsyk Tadas Kosciuška (ne XVIII a. sukilimo vadas, bet į jokius apibrėžimus neįspraudžiama neordinari asmenybė – *A. B.*) atėjo į „Neringą“ – linksmas, kaip visuomet atsipalaidavęs. Atsisėdo prie staliuko, šnekasi. Gorbulskis ir sako: „Koks bjaurus gyvenimas, nėra net kur kojinių išsiskalbt.“ O Kosciuška jam: „Maestro, duokit, aš tuoj pat jas išskalbsiu.“ Gorbulskis nusiauna batus, nusimauna kojines, ir Tadas, įmerkęs kojas į vandenį, atsisėda ant baseinėlio krašto. Pradeda skalbti. Maestro basas nueina į tualetą, atneša gabaliuką muilo – tada muilas būdavo susmulkinamas tokiais gabaliukais – ir sako: „Tadai, be muilo neišsiskalbs.“ Ir ką? Ir nieko. Nors buvo pilna žmonių, visi normaliai reagavo, administratorius irgi... Aišku, kai pradėjo muilinti, tai jau nelabai...

Tada turėjau gal trisdešimt metų, o Benjaminas Gorbulskis su manimi bendraudavo kaip su sau lygiu. Manau, gebėjimas taip bendrauti su gerokai jaunesniais už save – didelių žmonių bruožas. Juk mums jis buvo sektinas pavyzdys, autoritetas, tačiau forma, kuria jis su mumis bendravo, buvo priimtina ir lengva.

Tačiau mes jo netujinom, buvome taip išauklėti. Turėjome tokių mokytojų, kurie net į mus kreipdamiesi kartais sakydavo „ekscelencija“. Man rodos, visa profesūra Gorbulskį vadino „maestro“... Mums jis taip pat buvo maestro.

Tikros istorijos ir anekdotai

Kartą Gorbulskis su dukra vaikštinėjo prie tvenkinio palei grafo Tiškevičiaus rūmus. Vandenyje plaukiojo antys ir gulbės. Ir atėjo dvi moterėlės maskvietės su maišeliu, norėdamos tas gulbes palesinti. Tačiau paukščiai niekaip nepriplaukia, nors tos moterys visaip šaukia: ir *gul gul*, ir *bul bul*... Tada jos Gorbulskio ir klausia: „Jūs vietinis?“ – „Taip, vietinis.“ – „Tai gal žinote, kaip tas gulbes prisišaukti?“ O Gorbulskis ir sako: „Gal ką nors padainuokite joms iš „Gulbių ežero“.“

•

Važiuoja Gorbulskis troleibusu ir rankose laiko natas. Šalia stovintis vyras klausia: „Ar tu muzikantas?“ – „Taip, muzikantas.“ Žmogus mato: viršutiniame natų puslapyje parašyta: „Gorbulskis.“ „Tai ką, ir jį groji?“ – „Taip, groju.“ – „Aha... Įdomus žmogus. O tu jį pažįsti?“ – „Pažįstu.“ Kitoje stotelėje abu ruošiasi lipti. „O kur tu gyveni?“ Sako: „Šitame name.“ – „Va tai tau, aš gi to namo valdytojas. O tai kuris tavo butas?“ – „Pirmame aukšte, iš teatro pusės.“ – „Betgi ten gyvena Gorbulskis?!“

•

Kai Gorbulskis pirmą kartą siuntė natas į užsienį, muitininkai, jas apžiūrinėdami, klausia: „O koks čia ženklas? O čia? – ir beda pirštu į natų sąsiuvinio viršelyje nupieštą Stravinskio portretą: – Gal čia kokios nors vietovės žemėlapis?“ Gorbulskis atsakinėdamas kentėjo kentėjo, kol galų gale neištvėręs pasakė: „Tam, kad tuos ženklus suprastum, reikia baigti konservatoriją.“

•

Kai Gorbulskis kartu su Blože sukūrė operetę „Meilė ir skarda“, pasirūpino, kad afišoje vertimas į rusų kalbą skambėtų taip: „Liubov i bliacha“ (lenk. *blacha* – skarda). Kadangi Kaune niekas nemokėjo ir nenorėjo mokėti rusiškai, niekam ir neužkliuvo, net vietiniam Glavlitui.

•

Kartą Gorbulskiui reikėjo važiuoti į Kauną. Geležinkelio stotyje įsėdo į taksi. Automobilis stovėjo taip, kad vairuotojui reikėjo išmanevruoti atbulam. Išsukęs iš aikštelės bando apsigręžti, o Gorbulskis jam sako: „Ne, ne, taip ir važiuokim.“ – „Kaip važiuokim?“ – „Nu, taip, kaip pradėjai važiuot, taip ir važiuokim.“ Vairuotojas iš geležinkelio stoties išjudėjo atbulas ir dar Kauno gatve gerą gabalą... Tada suprato, kad, matyt, jiems taip reikės važiuot iki Kauno. Jis ir klausia: „O kiek tu mokėsi?“ O Gorbulskis ir sako: „Ne aš mokėsiu. Tu man mokėsi. Skaitiklis juk irgi atgal atsisuks.“

Redaktorė: Giedrė Kazlauskaitė (gkazlauskaite@gmail.com).
Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.
Maketas: Zita Remeikienė.
Paveldas: Juozas Šorys.
Teatras, kinas: Jūratė Visockaitė.
Direktorius: Žydrūnas Drungilas.
Finansininkė: Danuta Churtasenko.

Savaitraštis išeina penktadieniais.

Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.
Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“.
ISSN 1392-7760. 3 spaudos lankai.
Indeksas 0109. Tiražas 1600 egz.
Redakcijos adresas: Mėsinių g. 4, 01133 Vilnius. Telefonas: 261 37 70.
Elektroninis paštas: satenai@takas.lt.
www.satenai.lt; www.culture.lt/satenai.

Spausdino UAB Ukmergės spaustuvė.
Vasario 16-osios g. 31, 20131 Ukmergė.

„Šiaurės Atėnus“ remia: Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas (2 lankus).

Redakcijos ir autorių nuomonės nebūtinai sutampa.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondo“ sąskaita AB banke „Swedbank“ (kodas 73000) LT36 7300 0100 0000 7071.

9 771392 776019